

Nr 30

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, given Stockholms slott den 10 januari 1958.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Förslag

till

Lag

om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Häri genom förordnas, att kvinna skall äga lika behörighet som man att efter förtjänst och skicklighet befordras till prästerlig tjänst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1959.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 6 december 1957.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, följande.

I skrivelse till kyrkomötet den 16 augusti 1957, nr 6¹, har Kungl. Maj:t under åberopande av skrivelsen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll bland annat begärt kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

Till svar härpå har kyrkomötet i skrivelse den 4 oktober 1957, nr 32², förklarat sig icke kunna godkänna det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget.

Jag anhåller nu att få upptaga detta lagstiftningsärende till förnyad behandling.

Inledningsvis vill jag erinra om att riksdagen i skrivelse den 27 april 1955, nr 214, hemställt att Kungl. Maj:t måtte för kyrkomötet och där-
efter för riksdagen framlägga förslag om lagstiftning, som ger kvinna behörighet till prästämbetet. I det utlåtande av första lagutskottet som låg till grund för riksdagsskrivelsen har utskottet angivit sina skäl för att en dylik lagstiftning bör komma till stånd. I nära anslutning härtill har det för kyrkomötet framlagda förslaget motiverats utifrån två huvudsynpunkter, nämligen dels principen om mans och kvinnas likställighet i vårt samhälle, dels omsorgen om kyrkans bästa. Vid ärendets tidigare behandling inför Kungl. Maj:t har både dessa synpunkter och skälen för lagförslagets utformning närmare utvecklats av min företrädare som departementschef. Vad han därvid anfört kan jag i allt väsentligt biträda. Jag anser det — icke minst för kyrkan själv — olyckligt att årets kyrkomöte avvisat Kungl. Maj:ts på riksdagens önskemål stödda förslag. Det är enligt min mening väl förståeligt att kyrkomötets beslut på många håll mottagits med djup besvikelse.

¹ Se bilaga 1.

² Se bilaga 2.

Jag vill emellertid rikta uppmärksamheten på kyrkomötets motivering för beslutet. Det särskilda kyrkomötesutskott till vars handläggning ärendet hänskjutits hade i sitt betänkande byggt på en vidlyftig teologisk argumentering, som utmynnade i att förslaget borde avvisas därför att prästämbetet enligt kyrkans lära icke skulle vara avsett för kvinnor. Denna ståndpunkt är dock ingalunda den allmänt omfattade. Detta visade sig omedelbart i den offentliga debatten, där både lekmän och präster gav till känna en annan inställning till innebörden i den evangeliska kristendomsuppfattningen och till kyrkans lära på denna punkt. Kyrkomötets majoritet underkände också utskottets motivering och anslöt sig i stället till ett uttalande som innebar att kyrkomötet icke tagit någon avgörande ställning till frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst. Kyrkomötet ansåg det angeläget att beslut som binder den kommande utvecklingen icke fattas, förrän man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet beträffande utformningen av prästämbetet. Beslutet innebar alltså i själva verket att kyrkomötet önskade ett uppskov med frågans avgörande. Denna önskan om uppskov bars upp av flertalet prästerliga ledamöter, medan de flesta av lekmännen var beredda att antaga förslaget. Kyrkomötet har således icke genom sitt beslut avskurit möjligheterna till att man genom en fortsatt behandling av frågan skall kunna komma fram till ett positivt resultat.

För egen del anser jag, att utgången av ärendets behandling i kyrkomötet icke bör ge Kungl. Maj:t anledning att ändra sitt ställningstagande i saken. Enligt min mening bör riksdagen, utan längre uppskov än som är nödvändigt, få tillfälle att för sin del taga ställning till det föreliggande, av riksdagen redan år 1955 begärda lagförslaget. Om riksdagen vid 1958 års vårsession antar detta förslag, kommer ett nytt kyrkomöte att få pröva frågan senare under året.

Beträffande lagförslagets utformning finner jag skäl föreslå endast den ändringen att dagen för ikraftträdandet bestämmes till den 1 januari 1959 i stället för den 1 juli 1958.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över bifogade inom ecklesiastikdepartementet upprättade förslag till *lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst*¹ måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Maj:st Konungen sitt bifall.

Ur protokollet:
Torsten Almeson

¹ Detta förslag, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utslutits.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 10 januari 1958.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,
LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN,
NETZÉN, KJELLIN, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, lagrådets utlåtande över det till lagrådet den 6 december 1957 remitterade förslaget till *lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst*.

Föredraganden hemställer att lagförslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Göran Göransson

Nr 6

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.; given Stockholms slott den 16 augusti 1957.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed *dels* jämlikt § 28 och § 87 mom. 2 regeringsformen inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner härvid fogade förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, *dels* inhämta kyrkomötets yttrande över det förslag till ändringar i kyrkohandboken, vilket som bilaga fogats till statsrådsprotokollet i detta ärende den 12 juli 1957.

GUSTAF ADOLF

Ivar Persson

**Förslag
till
Lag**

om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst

Härigenom förordnas, att kvinna skall äga lika behörighet som man att efter förtjänst och skicklighet befordras till prästerlig tjänst.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1958.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför den under Hans Maj:t Konungens frånvaro i nåder tillförordnade regering å Stockholms slott den 12 juli 1957.

Närvarande:

Statsråden ZETTERBERG, PERSSON, chef för ecklesiastikdepartementet, LINDHOLM och SKOGLUND.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Persson fråga om *kvinnas behörighet till prästerlig tjänst* samt anför därvid följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1946 tillkallade dåvarande statsrådet N. Quensel den 9 augusti samma år särskilda sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning av frågan om kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster samt avgiva de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

De sakkunniga avgav den 15 augusti 1950 betänkandet *Kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster* (SOU 1950: 48). Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling.

Sedermåra har riksdagen i anledning av väckta motioner i skrivelse den 27 april 1955, nr 214, hemställt att Kungl. Maj:t måtte för nästa kyrkomöte och därefter för riksdagen framlägga förslag om lagstiftning, som ger kvinna behörighet att inneha prästämbete.

Jag anhåller nu att få upptaga detta lagstiftningsärende till behandling.

I. Gällande bestämmelser

Enligt regeringsformen § 28 första stycket äger Konungen att i statsrådet utnämna och befordra svenska medborgare till alla de ämbeten och tjänster, högre och lägre, vilka är av den egenskap att Konungen fullmakter därå utfärdar. Lagrummet erhöll denna lydelse genom en grundlagsändring som av riksdagen antogs såsom vilande år 1945 och definitivt år 1949. Dessförinnan stod i stället för orden »svenske medborgare» orden »infödde svenske män». I avbidan på att grundlagsändringen kunde träda i kraft gällde lagen den 15 juni 1945 (nr 423) om kvinnas behörighet att innehava statstjänst eller annat allmänt uppdrag. Berörda lagstiftning innebar att kvinnor i princip likställdes med män i fråga om anställning i statens tjänst.

Från likställigheten mellan man och kvinna finns i tredje stycket av regeringsformen § 28 det undantaget, att kvinna ej må utnännas till prästerlig tjänst, där ej annorlunda blivit bestämt i den ordning § 87 mom. 2 stadgar, d. v. s. i kyrkolags form. Denna undantagsregel tillkom i samband med den revision av behörighetslagstiftningen, som framträdde i dels en grundlagsändring år 1921 och dels en behörighetslag år 1923. Någon lag, som ger kvinna behörighet till prästerlig tjänst, har hittills ej tillkommit.

Kyrkolagen av år 1686 innehåller icke något förbud för kvinna att bli präst. Otvivelaktigt utgick man emellertid vid kyrkolagens tillkomst från den förutsättningen att endast man kunde vara präst, lärare och klockare. I fråga om lärare och kyrkomusiker har sedermera en ändring kommit till stånd. Att kvinna icke kan vigas till präst får numera anses indirekt framgå av ovannämnda bestämmelse i § 28 tredje stycket regeringsformen. Även den under senare tid tillkomna regleringen av prästerskapets ekonomiska förhållanden utgår från att präst alltid är man.

Kvinnor äger utan inskränkning tillträde till *teologiska studier*. Den praktisk-teologiska övningskurs, som anordnas enligt 20 § stadgan den 6 maj 1955 (nr 209) angående teologiska examina, siktar helt mot prästvigning men har under senare år genomgåts av flera kvinnor.

Gällande bestämmelser om den *prästexamen*, som skall avläggas inför domkapitlet och föregå prästvigning, innehåller intet direkt villkor om manligt kön.

I gällande *kyrkohandbok*, vilken faststälts av Kungl. Maj:t år 1942, innehåller de böner, som skall läsas före biskopsvigning och prästvigning, ävensom ritualen för dessa vigningar och för kyrkoherdeinstallation vissa ord och vändningar som markerar manligt kön hos prästen eller prästkandidaten.

Kyrkolagen föreskriver i 19 kap. 27 § att prästerna skall bliva vid den *klädebonad*, som deras stånd bäst höves och anstår. Redan vid denna tid var de för prästerna säregna klädespersedlarna prästrock, prästkrage och prästkappa. Arten och bruket av dessa plagg är icke författningsreglerad i annan mån än att Kungl. Maj:t genom ett aldrig upphävt brev år 1778 begränsat rätten att bära prästkappa av siden.

II. Förhållandena i andra länder och trossamfund

Danmark. År 1919 avgavs till riksdagen en proposition, enligt vilken kvinnor skulle ha samma tillträde som män till samtliga ämbeten utom de militära. Lagen antogs i folketinget men ändrades i landstinget så att kvinnor icke skulle få tillträde till prästämbetet. Även lagen den 30 juni 1922 om Adgang til Præsteembeder i Folkekirken föreskrev att endast män kunde bli präster. Om frågans behandling under de närmast följande åren innehåller 1950 års svenska kommittébetänkande följande.

År 1924 gjorde Dansk kvindesamfund jämte en del kvinnliga teologie kandidater och teologie studerande en framställning till regeringen, att kvinnor skulle få prästvigas för tjänstgöring som präster vid kvinnliga straffanstalter, barnbördshus jämte stiftelser och andra hem för kvinnor. Vid den förberedande remiss, som företogs av kirkeministeriet, gjorde den teologiska fakulteten i Köpenhamn en hänvisning till ett uttalande från 1919 om att det icke kunde göras några principiella invändningar mot att ge kvinnor tillträde till prästämbetet för tjänstgöring vid särskilda anstalter för kvinnor. Bland menighetsråden var ett flertal mot att giva kvinnor tillträde till prästämbetet i allmänhet, medan en ganska betydande minoritet uttalade sig för att giva kvinnor tillträde till prästämbetet för tjänstgöring vid anstalter för kvinnor. En proposition om rätt att prästviga kvinnor för tjänst vid ovannämnda anstalter framlades för riksdagen men kom ej upp till avgörande behandling.

Den nyssnämnda lagen av år 1922 ersattes år 1941 med en ny lag om tillträde till prästtjänster i Folkekirken. Denna lag innehöll en bestämmelse om att fråga om lagens revision skulle tagas upp senast vid 1945/46 års riksdag. En av kyrkominister Hermansen år 1946 framlagd proposition om vissa ändringar i 1941 års lag åsyftade icke att öppna prästämbetet för kvinnor. Emellertid begärde samma år en valgmenighet på Falster att få en viss kvinnlig teologie kandidat till präst. Detta föranledde att i december 1946 avläts en ny proposition om ändring i samma lag. Denna senare proposition resulterade i att genom lag av den 4 juni 1947 kvinnor fick tillträde till prästtjänster på samma villkor som män. Tekniskt skedde reformen i huvudsak genom att ordet »män» i ett flertal lagrum ändrades till »personer».

I ett hänseende skilde sig den av riksdagen antagna lagen från propositionen. Enligt förslaget 7 § skulle, därest fråga uppkom om förordnande av kvinna å prästtjänst, detta endast få ske under förutsättning av samtycke av ett vart menighetsråd i pastoratet. Med denna regel skulle enligt Hermansen skapas en garanti för att ingen församling finge en kvinnlig präst utan att dess menighetsråd uttalat sig härför. Regeln skulle hindra att den större församlingen i ett pastorat medgav förordnande av kvinna, ehuru i den mindre församlingen funnes majoritet häremot. Vidare skulle menighetsråden få tillfälle att uttala sig om kvinnlig präst i de tillsättningsfall — exempelvis vid förordnande av hjälppräst till kyrkoherde — då de enligt eljest gällande regler icke hade någon Indstillingsret. Enligt Hermansen kunde inskränkningen ses som en övergångsanordning vilken finge omprövas efter någon tid. Särregeln avvisades emellertid på principiella och praktiska grunder av det riksdagsutskott, vartill propositionen hänvisats. I stället föreslog utskottet den regeln, att då menighetsråden i pastorat med flera råd hade att yttra sig om de sökande skulle kyrkoministern äga föreskriva ett sådant voteringsätt, att voteringsresultatet kunde avläsas särskilt för varje menighetsråd. Denna bestämmelse skulle enligt utskottets talesman leda till att kyrkoministern finge säkrare information ej blott då olika församlingar i ett pastorat kunde tänkas ha skilda meningar i frågan om kvinnliga präster utan även eljest då väsentliga skiljaktigheter i religiös riktning funnes mellan sådana församlingar. Riksdagen följde utskottet.

Innan den senare av 1946 års propositioner framlades hade kyrkoministern tillfrågat rikets nio biskopar om deras inställning i saken. Sju biskopar sade sig icke vilja ordinera en kvinna, medan två icke fann att det var något att invända mot sådan ordination.

Under frågans riksdagsbehandling hade 514 danska präster i en protestskrivelse hotat att lämna sina tjänster, om en kvinna ordinerades till präst. Ingen av dem fullföljde sedermera denna tanke.

Anmärkas må även att riksdagsbeslutet föregicks av mycket långvariga riksdagsdebatter såväl i huvudfrågan som i frågan om den av Hermansen föreslagna särregeln.

Hittills har fyra kvinnor prästvigts i Danmark, tre år 1948 av biskopen i Odense och en år 1956 av biskopen i Ålborg. Av de förstnämnda tre är en fängelsepräst, en präst för en valgmenighet och en residerande kapellan. Den år 1956 prästvigda kvinnan är hjälppräst hos en kyrkoherde.

Norge. År 1901 infördes i grunnlovens § 92 den bestämmelsen, att genom lag skulle stadgas i vilken utsträckning kvinnor, som uppfyller de i grunnloven för män föreskrivna villkoren, kunde anställas i statstjänst. Allmänna bestämmelser om kvinnas behörighet till statstjänst tillkom först

genom lag av den 9 februari 1912. Enligt denna lag var kvinna i detta hänseende principiellt likställd med man. Vissa undantag var dock stadgade. Sålunda skulle kvinna icke kunna anställas i »geistlige embeder i statskirken». Förslag att likställa män och kvinnor i fråga om tillträde till prästtjänst godkändes åren 1934 och 1936 av Odelstinget men föll i Lagtinget och vid voteringar i plenum.

Biskopsmötet hemställde år 1937 till kyrkodepartementet att framlägga en proposition om inrättande av kvinnliga församlingstjänster genom utbyggande av diakonisstjänsten. Framställningen föranledde ej någon regeringens åtgärd.

Nyssnämnda lag av år 1912 upphävdes genom lag den 24 juni 1938 om adgang til å ansette kvinner i statens embeder. Denna lag avvek endast i fråga om prästtjänster från principen om mäns och kvinnors likställighet. Lagens 1 § löd.

Kvinner kan under de samme betingelser som menn ansettes i statens embeder.

Ved besettelse av kirkelige embeder bør dog kvinner ikke ansettes som prester hvor menighetene av prinsipielle grunner uttaler sig mot det.

Undantagsregeln i andra stycket fanns ej i propositionen utan tillkom under sakens behandling i stortinget. Under regelns giltighetstid blev den kritiserad för oklarhet. Bland annat ansågs ovisst om den innehöll en förbudsregel eller en rekommendation samt oklart, vilka prästtjänster som avsågs. Dessa spörsmål synes dock ej ha ställts på sin spets när ingen kvinnlig teolog begärde ordination.

Genom ändringar år 1949 i den norska kyrkohandboken bereddes åt såväl manliga som kvinnliga lekmän ej ringa möjlighet att under bestämda betingelser förrätta dop och förvalta nattvarden.

År 1952 ändrades grunnlovens § 92 om behörighet till statstjänst på det sättet att dittillsvarande särbestämmelse om kvinnor utgick. Behörighetslagen av år 1938 fick dock allttjämt gälla och någon ändring skedde därför ej i fråga om kvinnas tillträde till prästtjänst. Frågan om upphävande av denna lag aktualiserades dock genom Förenta Nationernas konvention om kvinnas politiska rättigheter. Konventionen undertecknades av Norge år 1953 med förbehåll i fråga om kyrkliga tjänster, men regeringen dröjde att förelägga stortinget frågan om ratificering i förhoppning att kunna ratificera utan sådant förbehåll.

Kirkedepartementet inhämtade år 1955 yttrande från landets samtliga nio biskopar och från dess två teologiska fakulteter rörande upphävande av särbestämmelsen om prästtjänster i 1938 års lag. Sju biskopar och båda fakulteterna avstyrkte. Två biskopar tillstyrkte.

Genom proposition den 24 februari 1956 förelades stortinget förslag om upphävande av 1938 års lag. Föredragande statsrådet Haugland framhöll,

bland annat, att det kunde ifrågasättas om det redan genomförda reformarbetet för att ge kvinnan rättslig likställdhet skulle kunnat genomföras om man låtit invanda föreställningar vara avgörande. Enligt föredraganden hade på grund av olika bestämmelser i 1953 års lag om Den norske kirkes ordning såväl menighetsrådet som menighetsmötet tillfälle att i det särskilda tillsättningsärendet ge tillkänna sin inställning till kvinnlig sökande till prästtjänst. Förslaget bifölls av stortinget efter långvariga debatter. Den 14 juni 1956 utfärdades lag om upphävande av 1938 års lag.

Finland. Den år 1869 utfärdade kyrkolagen för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland synes förutsätta — liksom den svenska kyrkolagen — att präst alltid är man. Någon lagstiftning som härvidlag jämställer kvinna med man har ej kommit till stånd. Sedan 1930-talet är ett antal kvinnliga teologer anställda med heltidstjänstgöring i församlingar. Dessa tjänstemäns ställning reglerades år 1954. I en proposition (1953:164 s. 5), varigenom kyrkolagsändringar som antagits av sjuttonde allmänna kyrkomötet underställdes riksdagen, anförde vederbörande statsråd i denna sak följande.

De kvinnliga teologernas arbete inom församlingarna har under det senaste decenniet fått en allt större betydelse. Om deras ställning och avlöning ha emellertid icke funnits några lagstadganden, varför, då tjänstgöringen i församlingarna förefallit dem osäker, en strävan att söka sig andra uppgifter har gjort sig gällande bland dem. Fördenskull bör det anses nödvändigt, att stadganden om deras uppgifter, avlöning och pensionsförmåner intages i kyrkolagen.

Genom lag den 12 mars 1954 fogades till envar av 106 och 262 §§ ett nytt andra stycke. Tillägget till 106 § lyder: »För det kristliga livets förkovran kan församlingen för olika uppgifter i sin tjänst antaga därtill lämpliga kvinnor, vilka avlagt teologisk slutexamen.» Enligt 262 § andra stycket skall sådan kvinnlig tjänsteman i princip avlönas efter reglerna för avlöning av extra ordinarie präst. Den lönehöjning, som tillkommer sådan präst efter fullgörandet av vissa såsom behörighetsvillkor för ordinarie tjänst föreskrivna prov inför domkapitlet, erhåller kvinnlig tjänsteman efter fem års församlingstjänstgöring.

För förhållandena i *vissa andra länder* redogöres i betänkandet SOU 1950: 48 (s. 79—86). Till denna framställning torde här få hänvisas. Några kortfattade uppgifter skall dock lämnas — huvudsakligen på grundval av betänkandet.

Vad då först beträffar *Storbritannien* ordineras kvinnor icke till präster inom Church of England. Kvinnas tillträde till prästämbetet har avvisats vid flera konferenser mellan samväldets anglikanska biskopar. Däremot finns kvinnliga präster inom några andra samfund såsom congregationalisterna och baptisterna.

Den reformerta kyrkan i *Nederländerna* har icke medgivit prästvigning av kvinnor. Inom flera andra samfund i samma land, nämligen lutherna, remonstranterna och menoniterna, förekommer däremot kvinnliga präster.

I *Tyskland* fick kvinnor under och närmast efter andra världskriget en vigning vilken formellt eller åtminstone reellt gjorde dem till präster. De utpräglade krisförhållanden, varunder denna utveckling skedde, kan göra det ovisst huru framdeles kommer att ske.

I *Schweiz*' reformerta kyrka har åt kvinnliga teologer, som är anställda i församlingar, givits omfattande befogenheter — olika stora i skilda kanton. I flera kanton blir kvinnor prästvigda.

Vad beträffar *Frankrike* synes förekomsten av kvinnliga präster vara i stort sett begränsad till den reformerta kyrkan i *Alsace*.

I *USA* förekommer kvinnliga präster inom många samfund, men inom andra — varibland den lutherska Augustanasynoden — finnes ej dylika.

Betänkandet SOU 1950: 48 innehåller (s. 70—76) en redogörelse för kvinnas behörighet till ämbeten eller tjänster inom *frikyrkliga organisationer och rörelser* i Sverige. Sedan denna redogörelse utarbetades torde kvinna inom flera samfund ha fått fullständig ställning av präst.

III. Behörighetsfrågans behandling före tillsättandet av 1946 års kommitté

Frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst i svenska kyrkan upptogs år 1919 från såväl kyrkligt håll som av statsmakterna. Vid en detta år hållen *biskopskonferens* antogs en resolution av följande lydelse: »Då förslag om kvinnors anställande såsom präster framkommit och då enligt biskopsmötets mening är uppenbart att vissa prästerliga verksamhetsformer icke kunna åt kvinnor överlämnas, men att å andra sidan skäl finnas för kvinnors arbete med bestämda uppgifter i kyrkans tjänst, så finner biskopsmötet lämpligt att tillsätta en nämnd för frågans utredande.» Den tillsatta nämnden framlade den begärda utredningen vid ny *biskopskonferens* år 1920. Frågan gjordes därvid till föremål för ett ingående uttalande. Särskilt betonades diakonissans betydelsefulla gärning.

År 1919 tillkallade chefen för justitiedepartementet sakkunniga att biträda inom departementet med *utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst*. I ett år 1920 avgivet betänkande behandlade de kommitterade bland annat frågan om kvinnors tillträde till prästerliga tjänster ur allmänna synpunkter. I en särskild sammanfattning uttalades den uppfattningen, att

genom bestämmelser av kyrkolags natur borde stadgas, dels att kvinna skulle kunna prästvigas, dels att kvinna skulle äga behörighet att inneha prästerlig tjänst, dock med den inskränkningen, att kvinnlig präst icke skulle kunna anställas eller förordnas mot vederbörande församlings vilja. Detta uttalande avsåg icke att från kommitterades sida utgöra en slutlig eller uttömmande behandling av ämnet.

Sedan kommitterade i delvis annan sammansättning upptagit frågan om kvinnas behörighet att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst till mera ingående behandling, avgav de år 1923 betänkande och förslag i ämnet (SOU 1923: 22).¹ I detta betänkande ingick en utredning av kommitténs ledamot E. Rodhe angående den ställning, kvinnan intagit i det kyrkliga arbetet under olika perioder av kyrkans liv, ävensom angående den dåvarande inställningen i åtskilliga länder till frågan om kvinnors tillträde till prästämbetet. Kommitténs allmänna överväganden av spörsmålet — dessa är återgivna i riksdagens första lagutskotts utlåtande nr 26 år 1955 — mynnade i samma slutsats som 1920 års betänkande, alltså att prästämbetet borde öppnas för kvinnorna.

Enligt kommittén finge man emellertid utgå från den uppfattningen, att opinionen inom flertalet svenska församlingar ännu ställde sig avvisande mot kvinnliga präster. Nödig varsamhet krävde att man vid reformens genomförande, åtminstone till en början, inskränkte kvinnornas verksamhet till sådana områden, där otvivelaktigt förutsättningar funnes för att den skulle kunna vara till verkligt gagn. Till en allmän behörighetsregel borde därför knytas sådana förbehåll, att kvinnlig präst icke komme att utöva församlingstjänst mot vederbörande församlings vilja. Till stöd för en sådan begränsning anförde kommittén bland annat.

Skulle de, som i en församling mer eller mindre regelbundet besöka kyrkan, påtvingas en kvinnlig präst, kunde, där känslomotståndet är starkt, för gudstjänstlivet inträda menliga följder. Den kvinnliga prästen skulle väl ha kvar den yttre arbetsformen, men litet eller intet skulle denna betyda, när de egentliga betingelserna för hennes arbete saknades. Den främsta synpunkten vid lösningen av frågan om kvinnliga präster måste ju vara den, att en utvidgning av kvinnans kyrkliga verksamhet skall åsyfta en större insats å hennes sida i kyrkans arbete än den, som hittills varit möjlig. Man får då ej förbise, att en forcerad lösning kan komma att verka i diametralt motsatt riktning. Den skulle kunna försvaga och upplösa det kyrkliga livet. Härtill kommer, att den svenska kyrkans författning är starkt demokratisk i och därigenom att, efter urgammal tradition, församlingarna i allmänhet själva välja sina präster. Inskränkningar i denna rätt äro stadgade i gällande prästvals lag, exempelvis genom föreskrifterna att ledig prästerlig befattning skall anslås till ansökan ledig och att förslag skall upprättas. Men det vore uppenbart stridande mot

¹ Vid fullgörandet av denna del av utredningsuppdraget utgjordes de sakkunniga av fru Emilia Broomé, ordf., sedermera justitierådet A. Afzelius, sedermera prosten H. Hallén, redaktören A. Pers, sedermera biskopen E. Rodhe samt advokaten M. Staël von Holstein.

den gällande lagstiftningens anda, om man med tillhjälp av dessa inskränkningar skulle söka påtvinga en församling en kvinnlig präst. Möjligheten därtill bör alltså i den nya lagstiftningen förebyggas.

Kommittén föreslog, att kvinnlig prästs möjlighet att erhålla anställning skulle tills vidare begränsas till församling med två eller flera präster. Skälen för att ge behörighetsbegränsningen denna form utvecklade kommittén sålunda.

Åtminstone under en längre tid framåt torde bland de kyrkligt intresserade församlingsmedlemmarna alltid komma att finnas ett avsevärt antal — även om det icke varit tillräckligt stort för att utgöra majoritet vid fattande av beslut — vilket motsätter sig anställandet av en kvinnlig präst. Denna minoritet synes icke med fog kunna känna sig kränkt i sitt kyrkliga intresse, om det är sörjt för att bland församlingens prästerskap måste finnas åtminstone *en* manlig präst. Den otvivelaktigt på många håll rådande motviljan för anställande av kvinnliga präster torde till ej ringa del hava sin grund i ett misstroende till kvinnors förmåga att tillfredsställande utföra den liturgiska delen av den offentliga gudstjänsten. Om i församlingen finnes minst en manlig präst, kunna uppgifterna med avseende å gudstjänstens förrättande så fördelas, att den kvinnliga prästen icke behöver tjänstgöra som liturg. I övrigt lär det icke kunna bestridas, att under närvarande förhållanden, innan praktisk erfarenhet ännu föreligger om kvinnors lämplighet såsom präster, och veterligen på många håll en stark opinion riktar sig emot denna reform, det skulle vara synnerligen obetänkt att omedelbart öppna möjlighet för en kvinna att ensam förvalta prästämbetets många olika uppgifter i en församling. Där två eller flera präster finnas, kunna dessa uppgifter åtminstone i viss mån läggas i olika händer allt efter individuell lämplighet. Den kvinnliga prästen har då långt större utsikt att med framgång skilja sig från sin uppgift än om hon ensam skall bära ett ansvar, som på grund av förhållanden, över vilka hon icke råder, kan bliva henne övermäktigt. I varje fall synes föga kunna invändas mot en sådan anordning, åtminstone om den betraktas såsom en övergångsform, till dess att erfarenheten kan läggas till grund för en mera utvidgad användning av kvinnliga präster. För den närmaste tidens kvinnliga aspiranter till prästerliga tjänster torde härmed erbjudas fullt tillräckliga befordringsmöjligheter. Kommitterade äro för sin del fullt övertygade, att denna reform bäst gagnas genom den begränsning, som sålunda föreslås.

Men icke ens till tjänst i församling med mer än en prästtjänst skulle — såsom redan antytts — kvinna vara behörig om församlingen motsatte sig kvinnlig präst. Sedan ordinarie församlingsprästtjänst blivit ledig skulle församlingen, efter beslut å kyrkostämman, kunna under en månad anmäla hos domkapitlet, att församlingen icke önskade tjänsten besatt med kvinna. Först efter utgången av denna månad skulle tjänsten ledigförklaras. Hade nyss nämnd anmälan inkommit, skulle endast manlig sökande kunna uppföras på förslaget.

Innan domkapitlet missiverade kvinna till tjänst i församling med fler än en prästtjänst — såsom vikarie eller tjänstebiträde — skulle kapitlet inhämta kyrkorådets yttrande. Kommittén sade sig förutsätta att dom-

kapitlet toge tillbörlig hänsyn till kyrkorådets uttalande, då detta verkligen vore uttryck för en bestämd uppfattning.

Prästerliga tjänster, med vilka var förenad skyldighet att tjänstgöra vid försvarsmakten, och prästerliga tjänster vid vissa anstalter, såsom huvudsakligen för män avsedda fängelser, skulle över huvud icke kunna innehas av kvinna.

I fråga om kvinnas behörighet att bliva prästvigd skulle enligt förslaget icke finnas några inskränkningar. Tvärtom föranleddes kommittén av å ena sidan då rådande uppfattning, att med prästvigning följde en i kyrkolagen grundad rätt till missiv, och å andra sidan sitt eget förslag, att församling skulle äga avböja kvinnlig präst, att upptaga ett stadgande att kvinna skulle kunna prästvigas utan hinder därav, att förordnande till prästerlig tjänstgöring ej kunde meddelas henne.

Slutligen föreslogs att kvinna i fråga om behörighet att inneha kyrklig tjänst, vilken icke vore att hänföra till prästerlig tjänst, skulle vara likställd med man.

Kommittéledamoten *Rodhe* uttalade i ett särskilt yttrande, att lagstiftning om kvinnas tillträde till prästämbetet borde begränsas till att gälla ogift kvinna samt att det enligt *Rodhes* mening vore obetingat nödvändigt, att i lagen infördes den bestämmelsen, att kvinnlig präst, som trädde i giftermål, därmed skulle anses ha nedlagt det prästerliga ämbetet.

Kommittéförslaget avstyrktes av samtliga domkapitel och av Stockholms stads konsistorium. Inom sex av dessa myndigheter fanns dock minoriteter, som tillstyrkte.

Förslaget ledde icke till någon lagstiftning.

År 1938 aktualiserades i flera sammanhang spørsmålet om ökning av den kvinnliga arbetsinsatsen inom kyrkan. Att så skedde torde åtminstone delvis ha hängt samman med att prästämbetet detta år, såsom nämnts, i Norge öppnades för kvinnor.

Sålunda hemställde *sex kvinnoorganisationer* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 maj 1938, att frågan om kvinnors tillträde till prästämbetet måtte upptagas till utredning. I skrivelsen betonades särskilt, att kyrkan icke borde fylla sitt behov av kvinnlig arbetskraft genom att skapa ett särskilt kyrkligt ämbete för kvinnor utan rätt till sakramentsförvaltning. Kvinnor borde beredas tillträde till samtliga slag av prästerliga tjänster.

Även i det av *kvinnoarbetskommittén* samma år avgivna betänkandet angående gift kvinnas förvärvsarbete m. m. (SOU 1938: 47) behandlades frågan om kvinnas behörighet till prästerliga tjänster. Kommittén hänvisade till 1923 års betänkande och ansåg det överflödigt att ytterligare utreda frågan i hela dennas vidd. Däremot fann kommittén det angeläget att en prövning av opinionsläget komme till stånd, då förhållandena i detta hänseende i betydande utsträckning torde ha förändrat sig sedan 1923 års

betänkande avgavs. Enligt kommittén borde frågan om kvinnors tillträde till prästtjänster lösas med det snaraste.

Slutligen väcktes vid 1938 års kyrkomöte av sedermera biskopen Björkquist en motion om utredning rörande de frågor, som sammanhånga med inrättandet av en ny kvinnlig tjänst inom svenska kyrkan. Motionen tillstyrktes av första tillfälliga utskottet (betänkande nr 9).

Utskottet uttalade att enligt dess uppfattning inga avgörande principskäl kunde anföras, varför icke kvinnan kunde lämnas tillträde till prästämberet för att här utföra den gärning i kyrkans tjänst, vartill hennes särskilda gåvor hänvisar henne. På grund av meningsmotsättningarna inom kyrkan skulle dock saken — den kvinnliga tjänsten — icke gagnas, om man ginge fram på denna väg. På anförda skäl ansåg utskottet att icke heller en utbyggnad av det kvinnliga diakonatet vore att förorda. Utskottet stannade därför inför tanken på inrättande av en särskild kvinnlig tjänst i kyrkan. Härvid sade utskottet sig tänka icke blott på behovet av kvinnliga resesekreterare inom stiftet, kvinnliga själasörjare vid sjukhus, fängelser och uppfostringsanstalter m. m. utan även och framför allt på behovet av dylik kvinnlig hjälp i församlingstjänst, med uppgift att biträda vid ordets förkunnelse, i konfirmationsundervisningen, i själavården, i barn- och ungdomsverksamheten, i bildningsarbetet samt i socialt arbete och arbete för mission. För tjänstens finansiering vore nödvändigt att taga kyrkofonden i anspråk. Utskottet lade särskild vikt vid att utbildningen bleve likvärdig med förberedelsen för prästämbetet.

Efter en långvarig debatt beslöt kyrkomötet — i enlighet med ett av biskopen Rodhe framställt yrkande — att anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande behovet, respektive inrättandet av en ny kvinnlig tjänst inom svenska kyrkan, med hänsyn tagen jämväl till det arbete, som diakonissan utförde inom vår kyrka, samt för kyrkomötet framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda. Rodhe hade under debatten anmärkt att hans förslag innebar ett avståndstagande från såväl utskottets motivering som från dess hemställan. Kyrkomötets skrivelse (nr 29) hade, då 1946 års sakkunniga tillkallades, icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

IV. 1946 års kommitté

Riksdagen år 1946

Då år 1943 — med stöd av ett av chefen för justitiedepartementet den 22 juni 1939 utverkat bemyndigande — sakkunniga tillkallades för att biträda med utredning rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att inneha statstjänst eller annat allmänt uppdrag, undantogs uttryckligen frågorna om kvinnas tillträde till prästämbetet och om inrättandet av en ny kvinnlig tjänst inom kyrkan. Dessa spörsmål borde enligt departementschefen bli föremål för särskild utredning.

Vid 1946 års riksdag väckte herr Johnsson i Stockholm en motion

(II: 173) med yrkande att riksdagen måtte hemställa om en allsidig utredning av frågan om kvinnas behörighet till prästämbete eller inrättande av annat kyrkligt ämbete för kvinnor. I utlåtande, nr 8, över motionen anförde första lagutskottet i huvudsak följande.

Vad först angår frågan om kvinnas behörighet till prästämbete torde numera den åsikten vara förhärskande att några religiösa principskäl icke föreligga mot att kvinna erhåller tillträde till dylik befattning. Utskottet, som är av samma uppfattning, anser under sådana förhållanden konsekvensen av 1945 års behörighetslagstiftning fordra att även frågan om kvinnas rätt att innehava prästämbete upptages till prövning.

Utskottet är medvetet om att man på många håll hyser betänkligheter mot tanken på kvinnliga präster. Särskilt har tvekan yppats om lämpligheten av att giva man och kvinna full likställighet i fråga om rätt att innehava tjänst som församlingspräst i de församlingar, där det endast finnes en sådan tjänst.

Vad därefter angår frågan om ett särskilt kyrkligt ämbete, som för kvinnornas vidkommande skulle ersätta prästämbetet, må framhållas att inrättandet av ett dylikt ämbete skulle stå i strid med den till grund för behörighetslagen liggande principen om likställighet mellan man och kvinna.

Utskottet anser det angeläget att den av utskottet förordade utredningen kommer att omfatta frågan om kvinnas tillträde till de kyrkliga ämbeten och tjänster som för närvarande äro undantagna från behörighetslagens tillämpningsområde. Utredningen synes därför böra avse frågan om kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster över huvud.

I skrivelse den 20 mars 1946, nr 67, hemställde riksdagen om utredning av frågan om kvinnas behörighet till kyrkliga ämbeten och tjänster.

Kommitténs direktiv och sammansättning

Vid utverkande av Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga anförde statsrådet Quensel bland annat följande.

Det motstånd, som finnes mot att giva kvinnan tillträde till prästämbetet, synes framför allt grunda sig på tolkning av vissa bibelställen. Den kyrkliga traditionens betydelse på detta område kan man icke heller bortse ifrån. Den föreliggande frågan är uppenbarligen av ömtålig natur, och härtill måste den blivande utredningen taga hänsyn. Å andra sidan måste beaktas, att kvinnan ofta har en andlig utrustning, som gör henne speciellt disponerad för själavårdande uppgifter och kyrklig tjänst i allmänhet, och att ett genomförande av den ifrågavarande reformen därför kan förväntas gagna den kyrkliga verksamheten. Likaså bör beaktas, att brytandet av en urgammal tradition, även där det är berättigat och av behovet påkallat, alltid på många håll väcker motstånd och framkallar betänkligheter, som först tiden och erfarenheten kunna övervinna. På grund härav synes den eljest möjliga utvägen att invänta krav på kvinnliga präster från församlingarna själva icke vara den som bör beträdas.

Jag är av den uppfattningen, att man på ett eller annat sätt först måste giva kvinnan ett tillfälle att praktiskt visa vad hon kan uträtta i det kyrkliga arbetet, innan den helt naturligt konservativa opinionen i denna fråga kan påverkas. Jag ansluter mig sålunda helt till vad som framhölls av

de sakkunniga 1923, nämligen att på samma sätt som motståndet mot diakonistjänsterna försvann i samma mån diakonissorna finge tillfälle att utöva sin verksamhet, så kan församlingarnas ställning till föreliggande fråga endast i ringa grad påverkas genom principskäl och än mindre genom maktspråk, utan blott därigenom att kvinnan får tillfälle att visa vad hon duger till som präst. Vid en förnyad utredning böra därför övervägas olika möjligheter att försöksvis kunna pröva kvinnor i olika prästerliga uppgifter.

Såsom sakkunniga tillkallades biskopen *T. B. Bohlin*, ordförande, fru *E. G. M. Bredberg*, överdirektören *H. P. Göransson*, ledamoten av riksdagens andra kammare, prosten *H. M. Hallén*, komministern *C. O. Hartman*, professorn *D. A. V. Helander*, teologie och filosofie kandidaten *E. G. E. Junker*, författarinnan *M. K. Leijon*, komministern *O. W. M. Le-mark*, teologie och filosofie kandidaten *E. Lutteman*, församlingsdiakonissan *E. H. Scheutz*, lektorn *E. K. T. Sjöberg*, kyrkoherden *T. V. Ström* samt ledamoten av riksdagens andra kammare *E. S. A. Svedberg*.

Kommitténs betänkande

De sakkunnigas år 1950 avgivna betänkande innehåller förslag till lag om kvinnas behörighet att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst. Däri stadgas, att kvinna skall äga lika behörighet som man att prästvigas och att inneha prästerlig tjänst; dock att kvinna ej skall kunna förordnas till prästerlig tjänstgöring eller utnämnas till prästerlig tjänst i annan församling än sådan, i vilken finnes minst två prästerliga tjänster och av dessa tjänster minst en har manlig innehavare. Vidare föreskrives, att i fråga om behörighet att inneha kyrklig tjänst, vilken icke är att hänföra till prästerlig tjänst, kvinna skall vara likställd med man. Några ändringar i prästvalslagstiftningen föreslår de sakkunniga ej.

I ett avsnitt av betänkandet har de sakkunniga undersökt behovet av ökad kvinnlig insats i kyrkans arbete. Enligt de sakkunniga är det andliga läget i vårt land numera sådant, att kyrkan måste utnyttja alla krafter, som står till buds. Kyrkan har icke råd att lämna den arbetskraft outnyttjad, som kvinnor med förmåga och håg att göra en aktiv insats i kyrkans förkunnande och själavårdande arbete representerar. Väl kvalificerade och utbildade kvinnors insats i förkunnelse och själavård skulle, menar de sakkunniga, betyda att kyrkans arbete finge en större nyansering och ett rikare register och därmed ökade möjligheter att möta skilda människotyper och livsbehov.

Beträffande behovet av en kvinnlig insats inom kvinnovärlden anför de sakkunniga bland annat följande.

Visserligen kan man icke som en allmängiltig regel hävda, att kvinnor alltid äro bäst lämpade att öva själavård bland kvinnor och män bland

män, och det vore ingalunda lyckligt, om de kvinnliga arbetarnas insats i kyrkan uteslutande tog sikte på kvinnorna. Men i vissa situationer är det lättare för en människa att anförtro sig åt en person av samma kön och man måste räkna med att en kvinnas förkunnelse ofta har större möjligheter än en mans att möta kvinnliga åhörarens behov och förutsättningar.

De sakkunniga anser även att läget inom kvinnovärlden — präglad av å ena sidan det förhållandet, att kyrkans församlings- och gudstjänstliv liksom missions- och föreningsarbetet i stor utsträckning uppbäres av kvinnor, och å andra sidan av en tilltagande sekularisering — gör en ökad kvinnlig insats inom kyrkan påkallad. Ej minst bland den kvinnliga ungdomen i församlingen skulle en kvinnlig själasörjare kunna vara till gagn på ett sätt, som en manlig ej kan. Därtill kommer, enligt de sakkunniga, att en kvinnlig arbetare i kyrkan skulle ha möjlighet att nå vissa kvinnor eller grupper av kvinnor, som trots religiösa behov eller kanske en medveten kristen tro nu ej finner sig till rätta inom kyrkan. Hon skulle kunna skapa former för ett gemenskapliv, inom vilket dessa religiösa men för kyrkan främmande och stundom därför isolerade kvinnor kunde känna sig hemma.

En synnerligen krävande arbetsuppgift anser de sakkunniga vänta kvinnor i kyrkans tjänst såsom lärare för kvinnliga konfirmander.

Behovet av ökad kvinnlig insats i kyrkan har härmed av de sakkunniga setts huvudsakligen från kyrkans synpunkt. Vid belysande av saken ur kvinnornas egen synpunkt anför de sakkunniga till en början detta.

För den speciella kvinnorörelsen ter sig en reform, som innebure prästämbetets öppnande för kvinnor som en naturlig konsekvens av den i behörighetslagen fastslagna principen om mäns och kvinnors jämställdhet i fråga om rätten att inneha statstjänst eller eljest brukas i offentliga uppdrag. Även om en sådan synpunkt ej kan vara den ensamt avgörande, då det gäller att ta ställning till frågan om prästämbetets öppnande för kvinnor, måste den dock tillmätas en viss vikt, ej blott ur samhällets utan även ur kyrkans egen synpunkt. Eftersom detta kvinnorörelsens krav ur vissa synpunkter måste anses vara ett rättfärdighetskrav, kan det från kyrkans utgångspunkter icke utan vidare avvisas. Därtill kommer, att kristendomen principiellt hävdar mannens och kvinnans religiösa jämställdhet.

Det är enligt de sakkunniga visserligen icke en självklar konsekvens av denna jämställdhet, att män och kvinnor skall utföra alldeles samma funktioner inom kyrkan, men där detta till gagn för det hela kan genomföras, synes en sådan likställighet också i fråga om möjligheter till aktiv insats i kyrkans liv ligga i linje med den religiösa jämställdheten. För kvinnor med klart positivt kyrkligt intresse är det, fortsätter de sakkunniga, framför allt denna möjlighet till insats inom kyrkan, som ter sig önskvärd: man vill ha rätten att göra en allsidig insats i kyrkans arbete. För enskilda kvinnor kan denna önskan förenas med ett starkt kallelse-

medvetande. Man ser som sin livsuppgift en gärning i kyrkans tjänst med de arbetsuppgifter och arbetsmöjligheter, som av gammalt hört prästämbetet till.

I detta sammanhang erinrar de sakkunniga om de åtgärder, som tidigare vidtagits för att tillgodose behovet av en ökad kvinnlig insats i kyrkans arbete. Härvid nämner de sakkunniga först församlingssystrar, diakonissor och kvinnliga missionsarbetare på missionsfälten. Vid tiden för utarbetandet av de sakkunnigas betänkande var kyrkliga kvinnoråd inrättade i alla landets stift utom ett och förenade i den år 1947 bildade riksorganisationen Kyrkliga kvinnorådet. Vid samma tidpunkt var heltidsanställda kvinnliga resesekreterare verksamma i tio stift.

Beträffande sistnämnda tjänstemän, vilka avlönas med gåvomedel, påpekar de sakkunniga, att de har ekonomiskt ogynnsamma och osäkra anställningsförhållanden. Härtill kommer att de icke får tillfälle att göra en allsidig insats i det kyrkliga vardagsarbetet i en församling.

I betänkandet ägnas en ingående diskussion åt frågan, i vilka former behovet av ökade kvinnliga insatser i kyrkans arbete bör tillgodoses, alltså åt frågeställningen: särskilt kvinnligt ämbete eller kvinnliga präster?

De sakkunnigas behandling av detta ämne föregås av en omfattande utredning ägnad åt »*bedömningen av frågan om kvinnan och prästämbetet med hänsyn till kyrkans trohet mot bibeln*» (betänkandet s. 30—47 med tillhörande bilaga s. 64—69 om »*kvinnan och prästämbetet enligt reformatorisk åskådning*»). Denna utredning mynnar i följande uttalande av de sakkunniga: Vår kyrkas bundenhet vid bibeln som norm för kristen tro och kristet liv kan icke ur någon synpunkt anföras som skäl mot kvinnans tillträde till prästämbetet.

I omedelbar anslutning härtill tar de sakkunniga upp tanken att prästämbetets öppnande för kvinnor bör avvisas såsom stridande mot *den kristna kyrkans tradition*. Härom anför de sakkunniga.

En sådan synpunkt kan emellertid icke ha någon principiell religiös betydelse. Traditionen är i den reformatoriska kristenheten icke sakrosankt. I opposition mot den romersk-katolska kyrkan hävdade reformatorerna, att traditionen icke fick sättas vid sidan av Skriften såsom normerande för kyrkan. Detta fastslås också uttryckligen i Uppsala mötes beslut.

Å andra sidan kan traditionen innehålla värden, som ej lättvindigt böra skjutas åt sidan. Men dessa måste i så fall prövas utifrån den föreliggande situationens praktiska behov. Principiella skäl mot att kvinnor erhålla tillträde till prästämbetet kunna enligt evangelisk-luthersk syn ej hämtas ur traditionen.

En granskning av svenska kyrkans bekännelseskriterier ger enligt de sakkunniga till resultat, att dessa icke innehåller några uttalanden, som är principiellt oförenliga med tanken på kvinnliga präster, ehuru det vid tiden

för bekännelseskriteriernas avfattande ansågs självklart, att endast män prästvigdes.

Frågan om kvinnas tillträde till prästämbetet måste, uttalar de sakkunniga, bedömas som en praktisk lämplighetsfråga. Principiella religiösa hinder för en lösning i positiv riktning finns icke.

De sakkunniga erinrar om att man — på sina håll med stor energi — hävdat, att behovet av ökade kvinnliga arbetsmöjligheter inom kyrkan borde mötas genom att ett särskilt kvinnligt ämbete med uppgifter i förkunnelse och själavård men utan sakramentsförvaltning skapades med viss anknytning till diakonissämbetet i dettas fornkyrkliga — icke dess nutida — utformning. Enligt en utbredd opinion inom kyrkan, framför allt bland dess präster, borde frågan lösas efter denna linje. De sakkunniga anmärker, att 1938 års kyrkomöte förordat en reform av denna art. Argumenteringen för denna ståndpunkt redovisar de sakkunniga i huvudsak sålunda.

1. Inom kyrkan skulle ett sådant ämbete i allmänhet mottagas med välvilja även av sådana, som avvisar tanken på kvinnliga präster. En reform i denna riktning skulle därför icke vålla någon strid inom kyrkan. De nya kvinnliga ämbetsinnehavarnas insats skulle utan opposition accepteras och smälta in i kyrkans arbete.

2. Ett sådant kvinnligt ämbete skulle ej skapa några svårigheter för det ekumeniska samarbetet med andra kyrkosamfund.

3. Ett sådant ämbete skulle kunna ges en utformning, som mera passade för det kvinnliga kynnet än det i maskulina former stabiliserade och med ganska betungande expeditionella och förvaltningstekniska plikter belastade prästämbetet.

4. Dessa kvinnliga befattningshavare kunde ges en utbildning, som ur vissa synpunkter gjorde dem mera skickade att möta tidens krav än prästutbildningen gör, framför allt genom en vidare psykologisk och social orientering.

5. Finge man ett större antal sådana kvinnliga arbetare, skulle den kvinnliga insatsen inom kyrkan också bli mera omfattande och effektiv än om ett mindre antal kvinnor inträdde i prästämbetet.

Av dessa argument anser de sakkunniga de tre senare ej kunna tillmätas någon mera väsentlig betydelse. Prästämbetets maskulina och byråkratiska belastning synes ej vara större än att detsamma lämnar utrymme även för en personligt utformad kvinnlig insats. Brister hos prästutbildningen i fråga om psykologisk och social orientering bör ej avhjälpas genom inrättande av en ny tjänst med särskilt ändamålsenlig utbildning, reserverad för kvinnor, utan genom reform av prästutbildningen. Beträffande utsikterna att rekrytera kvinnliga präster redovisar de sakkunniga en av dem gjord rundfråga.

Från landets kvinnliga teologie kandidater, teologie studerande och teologie-filosofie studerande har inforrats yttranden angående deras eventuella önskan att inträda på den prästerliga banan. I anslutning härtill

har till de svenska kvinnor, som avlagt teologisk examen efter år 1909, samt till landets kvinnliga teologie studerande skriftligen riktats följande fråga: »Skulle Ni ha velat eller vilja bli präst, om tillfälle därtill funnits eller funnes?» Å i frågavarande cirkulärskrivelse, som tillställts 102 personer, har inkommit 79 svar, därav 24 med jakande svar å den framställda frågan, 53 med nej-svar samt 2 blanka uppgifter.

Enligt de sakkunniga är det med hänsyn till den strid, som står kring tanken på kvinnliga präster, naturligt att det finns flera kvinnliga studerande som vill inträda i ett särskilt kvinnligt ämbete än som vill bli präster. Men om kvinnliga präster accepterades av kyrkan och striden därom ebbade ut, skulle — anför de sakkunniga — situationen sannolikt bli en annan.

Övriga två argument för särskilt kvinnligt ämbete — här redovisade under 1 och 2 — förtjänar enligt de sakkunniga allvarligt beaktande. Det är givetvis önskvärt, att kyrkliga reformer i största möjliga utsträckning utformas så, att de icke vållar strid inom kyrkan själv. Den opposition som på vissa håll inom kyrkan riktas mot tanken på kvinnliga präster torde icke alls eller i varje fall i mycket liten utsträckning komma att riktas mot inrättandet av ett särskilt kvinnligt ämbete. Men denna synpunkt kan — anför de sakkunniga vidare — icke vara ensamt utslagsgivande. Det motstånd mot tanken på kvinnliga präster, som finnes på vissa håll inom kyrkan, synes väl böra föranleda, att en reform i den riktningen får en sådan utformning, att striden kring densamma kan i möjligaste mån begränsas, men bör icke förhindra reformens genomförande, om denna ur andra synpunkter är den mest önskvärda.

I detta sammanhang behandlar de sakkunniga spörsmålet, vilka önskemål och opinionsbildningar som — allmänt sett — är av beskaffenhet att böra läggas till grund för avgörandet av frågan om kvinnas tillträde till prästämbetet.

Det hävdas ej sällan, att deras inställning, som genom deltagande i kyrkans gudstjänstliv och arbete visa ett aktivt intresse för densamma, bör vara avgörande för denna frågas lösning. Från deras sida har icke uttalats någon önskan om kvinnliga präster, tvärtom möter tanken på sådana opposition i dessa kretsar. Därför bör, menar man, ingen åtgärd i denna riktning vidtagas. Emellertid bortser man vid detta resonemang från kyrkans ställning av folkkyrka i viss förening med staten. Vore svenska kyrkan en av staten oberoende kyrka, där medlemskap byggde på den personliga bekännelsen, vore resonemanget riktigt: denna kyrkas medlemmar borde då ha hela avgörandet i sin hand. Kyrkans karaktär av folkkyrka i förbindelse med staten gör emellertid, att hänsyn måste tas också till uppfattningar, som kunna finnas utanför det speciella kyrkfolkets kretsar. I frågor av religiös, dogmatisk och etisk art har kyrkan visserligen att hävda den bibliska grundsynen utan att låta sig påverkas av en rådande opinion. Men den här behandlade frågan är, såsom de sakkunniga förut sökt visa, icke av sådan art utan har karaktären av en praktisk lämplighets-

fråga av organisatorisk art. I en sådan fråga har kyrkan att ta hänsyn också till de önsknings, som kunna finnas i vidare kretsar inom folket. Även människor utanför det speciella kyrkfolkets krets räknas ju som fullmyndiga medlemmar av kyrkan, och kyrkan har lika stora förpliktelser gentemot dessa som gentemot några andra. Hon kan därför icke avvisa dessas uppfattning som ovidkommande. För övrigt bör man hålla i minnet, att antalet av dem, som tillmäta kyrkans kristna insats betydelse och som alltså äro positivt intresserade av hennes arbete, är betydligt större än antalet aktiva deltagare i kyrkans liv och arbete, något som framgår både av statskyrkoformens fortbestånd och av den plats, som den kristna fostran intar och fortfarande är avsedd att inta i de offentliga skolorna. Under sådana förhållanden måste den av folkets ansvariga representanter genom riksdagen uttalade åsikten i fråga om kvinnliga präster beaktas av kyrkan likaväl som en rådande opinion bland kyrkfolket.

I fråga om den föreslagna reformens betydelse för det ekumeniska samarbetet anmärker de sakkunniga till en början att den icke torde ha någon störande inverkan på samarbetet med andra protestantiska kyrkor. Icke heller den grekisk-katolska kyrkans förhållande till det ekumeniska samarbetet torde påverkas av att svenska kyrkan antar kvinnliga präster. Den romersk-katolska kyrkan ställer sig utanför det ekumeniska samarbetet. Frågan är därför — uttalar de sakkunniga — av betydelse endast för förhållandet till den anglikanska kyrkan. Härom anför de sakkunniga bland annat.

Den anglikanska kyrkan fäster sådan vikt vid frågan om prästämbetets utformning i överensstämmelse med fornkyrklig ordning, att förändringar i fråga om prästämbetet inom svenska kyrkan möjligen kunde tänkas föranleda den anglikanska kyrkan att ompröva de särskilda förbindelser, som upprättats mellan denna kyrka och den svenska. På grund av att svenska kyrkan liksom den anglikanska har den apostoliska successionen bevarad, har anglikanska kyrkan ansett sig kunna godkänna svenska kyrkans prästämbete och träffat överenskommelse om nattvardsgemenskap mellan svenska och anglikanska kyrkan. En liknande överenskommelse har av samma skäl kunnat komma till stånd med den finska kyrkan. Det har uttalats farhågor för att denna nattvardsgemenskap mellan anglikanska och svenska kyrkan skulle äventyras, om svenska kyrkan ordinerade kvinnor till präster. Det har icke varit de sakkunniga möjligt att med bestämdhet avgöra, hur pass välgrundade sådana farhågor äro.

De sakkunniga omnämner att Kyrkornas världsråd studerar frågan om kvinnliga präster. Med kännedom om vissa kyrkors negativa inställning till kvinnliga präster kan man enligt de sakkunniga icke räkna med att härav skall komma något ekumeniskt avgörande i positiv riktning. Det synes därför de sakkunniga icke rimligt, att en kyrka, som ej av principiella skäl kan ställa sig avvisande till tanken på kvinnliga präster och som tror sig behöva tillvarata den kvinnliga arbetsinsatsen inom kyrkan också i denna form, skulle av ekumeniska hänsyn vara förhindrad vidtaga åtgärder i saken.

Mot inrättandet av ett särskilt kvinnligt ämbete anför de sakkunniga huvudsakligen tre skäl.

Det första är att ett särskilt kvinnligt ämbete skulle, även om man icke avser det, i praktiken komma att uppfattas som ett lägre ämbete än präst-ämbetet. Härigenom skulle rekryteringen av kvalificerade krafter försvåras. Ämbetet skulle icke innebära en tillfredsställande lösning av frågan om likställighet mellan man och kvinna inom kyrkans arbete. Att ämbetet bleve uppfattat som lägre än prästämbetet skulle försvåra innehavarens möjlighet att få kontakt med kvinnovärlden.

Än större vikt tillägger de sakkunniga synpunkten, att den särskilda kvinnliga tjänsten, med själavård och förkunnelse men ej sakramentsförvaltning och kanske ej heller vissa andra till prästämbetet hörande funktioner som vigsel och jordfästning, skulle betyda en onaturlig klyvning av arbetsuppgiften, som i vissa fall skulle vara högst besvärande. Detta utvecklar de sakkunniga sålunda.

Den kvinnliga ämbetsinnehavaren skulle t. ex. meddela konfirmationsundervisning men icke ha rätt att konfirmera sina elever eller i varje fall icke att ge dem nattvarden. Hon skulle öva själavård vid sjukbädden men inte därvid utdela nattvarden. Hon skulle få tala evangeliets ord till döende men icke förrätta deras jordfästning. Hon skulle få predika i högmässan — eller kanske endast vid andra gudstjänster än högmässan! — men hon skulle icke få förrätta altartjänsten, i varje fall icke den del av altartjänsten, som omfattar nattvardsfirningen. Allt detta skulle befästa intrycket att det här vore fråga om en sorts halvpräster, som saknade vissa konstitutiva förutsättningar för prästämbetets fulla utövning. Både för den kvinnliga ämbetsinnehavarens egen tillfredsställelse och glädje i arbetet och för hennes ställning i församlingen skulle dessa förhållanden vara synnerligen olägliga. För effekten av hennes arbete skulle de innebära ett stort minus.

Till sist anser de sakkunniga att särskilda kvinnliga ämbetsinnehavares utbildning skulle bereda vissa — låt vara ej öövertvinneliga — svårigheter.

På dessa skäl avvisar de sakkunniga sålunda att för närvarande inrättas ett särskilt kvinnligt ämbete. Skulle efter det prästämbetet öppnats för kvinnor visa sig önskvärt att som ett *komplement* härtill inrättades ett särskilt kvinnligt ämbete för själavård och förkunnelse, funnes enligt de sakkunniga icke några principiella erinringar häremot.

Såsom nämnts föreslår de sakkunniga den begränsningen i kvinnlig prästs behörighet, att hon icke skall kunna tjänstgöra i annan församling än sådan, där det dessutom finns minst en manlig präst.

Som skäl för denna begränsning anför de sakkunniga.

Utan opposition från vissa kretsar inom kyrkan, där man menar sig av principiellt religiösa och bibliska skäl vara nödsakad att avvisa tanken på kvinnliga präster, lär en sådan reform icke kunna genomföras. Men även

där man ej av principiella skäl ställer sig avvisande till reformen förefinnes ändå ofta en viss motvilja mot densamma bottnande i ett i känslan starkt förankrat traditionellt tänkande. Även om detta är sammansatt av många irrationella faktorer och därmed undandrar sig sakliga överväganden, får dess betydelse ej underskattas. Det räcker med att det finns och troligen kommer att finnas en lång tid framåt. För det kyrkliga arbetet är det ett livsvillkor, att prästens person och gärning mötes med förtroende inom församlingen. Det synes därför nödvändigt att vid reformens genomförande taga hänsyn till nämnda opinion. Man bör icke skapa en sådan situation, att församlingsmedlemmar, som av principiella eller känslomässiga skäl ställa sig avvisande till tanken på kvinnliga präster, icke ha möjlighet att betjäna inom församlingen av annan än kvinnlig präst. Det synes därför nödvändigt att vid reformens genomförande stadga vissa restriktioner i fråga om förordnande eller tillsättande av kvinnlig präst i en församling. Därigenom inför man visserligen en särbestämmelse, som icke har någon motsvarighet inom svensk lagstiftning i övrigt, men om reformen över huvud taget skall kunna omsättas i praktiken, synes en sådan bestämmelse vara nödvändig, åtminstone under en övergångstid.

De sakkunniga anmärker, att genom den av dem föreslagna begränsningen av kvinnlig prästs behörighet kommer den, som icke vill låta sig betjäna av sådan präst, att alltid ha tillgång till manlig präst i sin församling. Å andra sidan begränsar man härigenom även de kvinnliga prästernas befordringsrätt. Enligt de sakkunniga skulle det dock finnas icke mindre än cirka 300 församlingar, där kvinnlig präst skulle ha rätt att tjänstgöra. Och just dessa större församlingar med mer än en präst representerar, anför de sakkunniga, med sin mera differentierade befolkning den typ av församling, där en speciell kvinnlig insats i allmänhet är särskilt behövlig.

Ett speciellt problem erbjuder enligt de sakkunnigas mening sådana delar av församling som utgör eget kyrkobokföringsdistrikt med särskild präst och kyrka. De sakkunniga har övervägt att föreslå ett särskilt stadgande, som innebure att kvinnlig präst icke skulle kunna placeras i sådant distrikt, men har icke funnit tillräckliga skäl härför.

De sakkunniga avvisar för sin del de i 1923 års förslag upptagna reglerna att församlingens mening i varje särskilt fall skulle inhämtas innan kvinnlig präst missiverades till, respektive tilläts söka tjänst i församling. Här om anför de sakkunniga i huvudsak.

Enligt de sakkunnigas mening äro sådana särbestämmelser både onödiga och skadliga — onödiga, därför att principen, att ingen församlingsmedlem mot sin vilja skall tvingas anlita kvinnlig präst, är tillräckligt tillgodosedd genom restriktionen i de kvinnliga prästernas rätt att inneha tjänst i församling, och skadliga, därför att frågan om församlingens ställningstagande i varje särskilt fall skulle vålla strid kring den kvinnliga prästen.

När det gäller missivering av e.o. präst, torde man kunna förutsätta, att biskop och domkapitel äga tillräcklig kännedom om stiftets församlingar för att underlåta att missivera kvinnlig präst till församling, där på grund av den rådande opinionen i fråga om kvinnliga präster arbetsmöjligheterna för en kvinnlig präst skulle vara beskurna. Vid tillsättning av ordinarie

prästerlig tjänst har församlingen tillfälle att genom valet deklarerat sin mening om vem som bör inneha tjänsten i fråga. — — — Om ett förslag till komministratur endast skulle upptaga kvinnliga sökande, skulle församlingen visserligen vara försatt i ett tvångsläge. Men under den ej alltför korta tid, som hinner förflyta, tills ett sådant förslag ser dagen, torde opinionen i fråga om kvinnliga präster genom dessas egna insatser ha hunnit så påverkas, att oviljan mot att välja en kvinnlig präst icke är särskilt påtaglig. För övrigt torde de kvinnliga prästerna själva dra sig för att söka ordinarie tjänst i församling, där en stark opinion mot kvinnliga präster finnes. Den anförda svårigheten torde därför vara avsevärt större i teorien än i praktiken.

Med hänsyn till att de sakkunniga icke föreslår att församlingens yttrande alltid skall inhämtas före missivering av kvinnlig präst, har de sakkunniga ansett sig ej behöva upptaga den av 1923 års sakkunniga föreslagna regeln att kvinna skall kunna prästvigas utan hinder av att missiv ej kan meddelas henne.

Kvinnlig prästs äktenskap skall enligt förslaget ej inverka på hennes behörighet.

I fråga om rätt att inneha annan kyrklig tjänst än prästtjänst anser de sakkunniga — i likhet med 1923 års sakkunniga — att ingen åtskillnad bör göras mellan man och kvinna.

Tidigare har här nämnts att vissa ritual i den svenska kyrkohandboken är utformade på ett sätt som markerar att präst förutsättes vara man. I en bilaga till betänkandet har de sakkunniga framlagt förslag till ändringar som påkallas av att kvinna skall kunna bli präst. De sakkunnigas förslag härom torde få som *bilaga* fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I fråga om särskild ämbetsdräkt för kvinnliga präster har de sakkunniga förklarat sig ej anse nödigt framlägga något förslag.

De sakkunnigas förslag är ej enhälligt.

En av de sakkunniga, herr *Hallén*, har i särskilt yttrande uttalat, att det kan ifrågasättas om begränsningen av kvinnas behörighet till församlingar med minst två prästtjänster står i överensstämmelse med regeringsformens bestämmelse om befordran efter förtjänst och skicklighet. Vissa angivna omständigheter har synts *Hallén* minska den föreslagna begränsningens aktualitetsvärde. Med åberopande bland annat därav, att *Hallén* ansåge bestämmelsen vara av ganska temporär natur, har *Hallén* i förhandenvarande läge ansett sig kunna biträda majoritetsförslaget på denna punkt.

Ledamoten fru *Leijon* har med utförlig motivering avvisat varje begränsning av kvinnas behörighet till prästtjänst.

Slutligen har fyra ledamöter, nämligen herrar *Hartman*, *Helander* och

Lemark samt fröken *Scheutz*, med vidlyftig motivering och under hänvisning till särskild — i betänkandet jämväl intagen — exegetisk utredning yrkat

1. att frågan om prästvigning av kvinnor tills vidare bordlägges med särskild hänsyn till följande omständigheter:

- a) den oklara exegetiska debatten,
- b) svårigheten att anknyta till tradition och bekännelseskraft,
- c) motsättningarna i den principiella diskussionen,
- d) splittringen i den kyrkliga opinionen,
- e) erfarenheterna från utlandet,

f) det ekumeniska läget, särskilt med hänsyn till en pågående ekumenisk utredning (denna synpunkt har för reservanterna haft avgörande betydelse);

2. att åtgärder omedelbart vidtages för att inrätta en kvinnlig tjänst i kyrkan i enlighet med något av de förslag, som utvecklats i reservationen; samt

3. att tills vidare ett förslagsanslag å 500 000 kronor per år beviljas för ifrågavarande ändamål.

V. Remissyttranden

Infordrade yttranden över förslaget har avgivits av kammarkollegiet, kanslern för rikets universitet — som hört teologiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund — samt alla domkapitel.

Domkapitlen, som anbefallts att höra kyrkofullmäktige i ett antal församlingar inom stiftet, företrädesvis större sådana, har överlämnat yttranden från tillhoppa 119 församlingar eller kyrkliga samfälligheter.

Yttranden över förslaget har därjämte efter remiss avgivits av Allmänna svenska prästföreningen, som överlämnat yttranden från ett stort antal av föreningens kretsar, Sveriges yngre prästers förbund, Uppsala teologgruppers samarbetsutskott, Yrkeskvinnors samarbetsförbund, Svensk sjuksköterskeförening, Svenska kvinnors medborgarförbund, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Fredrika-Bremerförbundet, Kristna kvinnors samarbetskommitté, Kyrkliga kvinnorådet, K. F. U. K:s riksförbund, Vita Bandet, Kvinnliga akademikers förening, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Högers centrala kvinnoråd.

Svenska kvinnors nationalförbund, Sveriges folkskolläraryrkesförbund, Kvinnliga avdelningen av Sveriges kristliga gymnasiströrelse, Stockholms högskolas kvinnliga studentförening, Uppsala universitets kvinnliga studentförening, Sveriges akademikers centralorganisation, Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund samt Landsorganisationen i Sverige har jämväl erhållit tillfälle att yttra sig men har icke begagnat sig därav.

Härutöver har i ärendet inkommit ett flertal skrifter.

Först må sammanfattningsvis redovisas hur remissinstanserna i princip ställt sig till förslaget att nu ge kvinnor åtminstone en begränsad behörighet till prästtjänst.

Kammarkollegiet avstyrker.

Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet har beslutat inskränka sin prövning till frågan, huruvida från principiellt kristen synpunkt hinder möter mot kvinnas inträde i prästämbetet, och har besvarat denna fråga nekande. En minoritet av fyra ledamöter avstyrker emellertid förslaget. I *teologiska fakulteten vid Lunds universitet* har sju ledamöter uttalat sig mot förslaget och en ledamot tillstyrkt detsamma.

Universitetskanslern tillstyrker.

Samtliga domkapitel utom domkapitlet i Linköping avstyrker. *Sistnämnda domkapitel* tillstyrker. Endast hos tre av de tretton domkapitlen är beslutet enhälligt. Av deltagande 77 domkapitelsledamöter har 59, varibland samtliga dåvarande biskopar, avstyrkt och 18 — huvudsakligen icke prästerliga ledamöter — tillstyrkt.

De hörda *prästförbunden* liksom *Uppsala teologgruppers samarbetsutskott* avstyrker. Nästan samtliga de *kretsar av Allmänna svenska prästföreningen*, som yttrat sig, har likaledes avstyrkt.

Alla i ärendet hörda *politiska kvinnoföreningar* tillstyrker att kvinna får behörighet till prästerlig tjänst. Samma ståndpunkt har de *opolitiska kvinnoföreningar*, som yttrat sig, med undantag av *Kyrkliga kvinnorådet*.

Av de 119 *församlingar och kyrkliga samfälligheter*, som beretts tillfälle att yttra sig, har 76 uttalat sig för att kvinna utan uppskov ges behörighet till prästtjänst, varemot 37 i en eller annan form avvisat detta. Övriga 6 församlingar har avböjt att yttra sig. I åtskilliga fall har kyrkofullmäktige beslutat tillstyrkande yttrande gentemot en hemställan av kyrkorådet att förslaget skulle avstyrkas.

Allmänt uppskattande omdömen om kommittébetänkandet finnes i talrika yttranden från församlingar och kvinnoföreningar. Domkapitlen är däremot mestadels kritiska mot frågans uppläggning i betänkandet. Sålunda anför *domkapitlet i Lund*.

Man kan ej bespara den här föreliggande utredningen omdömet, att den stannar alltför mycket på ytan. Av en utredning, som utmynnar i förslaget om att bryta en inom den kristna kyrkan i stort sett allmän snart 2 000-årig tradition, hade man haft rätt att kräva en helt annan grundlighet. I stället möter man en argumentering, som på väsentliga punkter bär prägeln av en enkel *petitio principii*, så t. ex. när det hänvisas till »den av folkets ansvariga representanter genom riksdagen uttalade åsikten i fråga om kvinnliga präster» (s. 55) eller till att endast accepterandet av kvinnliga präster skulle »innebära en tillfredsställande lösning på frågan om likställigheten mellan man och kvinna inom kyrkans arbete» (s. 57). Det hade varit till gagn för utredningen, om den beaktat direktivens framhävande av att hänsyn i första hand bör tagas »icke till ett abstrakt likställighetssträvande»

(s. 11). Huvudfelet i utredningen är att den i stället för att utgå från kyrkans behov låter leda sig av likställighetsfrågan och den roll denna spelar i världsligt sammanhang.

Domkapitlet i Västerås gör detta allmänna uttalande.

Det vore enligt domkapitlets mening mycket olyckligt, om frågan om den kvinnliga arbetskraftens effektiva utnyttjande i kyrkans tjänst fastläses vid frågan om kvinnas behörighet till prästämbetet. I själva verket skulle detta kunna få till konsekvens, att diskussionen i saken hamnar i en återvändsgränd, och att därför ingenting kommer att göras för en praktiskt gynnsam lösning av huvudproblemet. Domkapitlet måste anse det anmärkningsvärt, att de sakkunniga icke såsom ett viktigt alternativ åstadkommit någon verklig utredning av möjligheterna till kvinnlig kyrkotjänst vid sidan av prästämbetet. Även för dem, som anse en lösning i linje med den av de sakkunniga föreslagna vara den i längden lyckligaste, borde den andra utvägen framstå som en betydelsefull övergångsform, varigenom även kvinnans förutsättningar för prästämbetet kunde praktiskt prövas.

Samtliga domkapitel och ett stort antal andra remissinstanser anser att det inom kyrkan finns behov av ökade kvinnliga insatser. Enligt *domkapitlet i Uppsala* är det en internationell företeelse att ett sådant behov under de senare åren gjort sig allt starkare förnummet och blivit allt allmännare erkänt. *Domkapitlet i Strängnäs* vill på det allra starkaste framhäva det oundgängliga behovet av att svenska kyrkan med det snaraste vidtar åtgärder för att den kvinnliga arbetsinsatsen i vår kyrka får helt andra möjligheter än nu att komma till sin rätt. Önskvärdheten att bereda kvinnan ökat inflytande och vidgade arbetsuppgifter i den kyrkliga verksamheten är enligt *Västerås domkapitels* mening så uppenbar, att varje diskussion på denna punkt är överflödig; frågan kan endast gälla, under vilka former den kvinnliga arbetskraften inom kyrkan bör tillvaratagas. Också *teologiska fakulteten i Lund* finner att behovet av ökad kvinnlig insats i kyrkolivet är uppenbart.

De remissinstanser som med denna utgångspunkt avstyrker, att behörighet till prästtjänst nu ges åt kvinna, ansluter sig som regel till reservationsyrkandet att åtgärder vidtas för att inrätta en kvinnlig tjänst i kyrkan. I många yttranden framhålles att inrättandet av en dylik tjänst måste föregås av närmare utredning. Ett mindretal remissinstanser anser att en ny icke-prästerlig tjänst inom kyrkan bör stå öppen för både män och kvinnor. I några yttranden göres gällande att skäl finnes att dels ge kvinnor behörighet till prästtjänst och dels inrätta en ny, helt eller huvudsakligen för kvinnor avsedd kyrklig tjänst.

Flertalet av de remissinstanser, som ingående behandlat betänkandet, dryftar som en förstahandsfråga spörsmålet, huruvida hinder mot prästvigning av kvinna möter på grund av kyrkans trohet mot bibeln eller mot bibeln och bekännelseskrifterna.

Båda de *teologiska fakulteterna* är splittrade i denna fråga. *Universitetskanslerns* ståndpunkt framgår av hans uttalande, att inom dessa fakulteter enligt hans förmenande icke framförts några argument som rubbar det resultat, vartill kommittén kommit då den tillstyrkt behörighet för kvinna att prästvigas och att inneha prästerlig tjänst.

De må här anmärkas att under betänkandets remissbehandling offentliggjorde *två professorer och fem docenter* vid universiteten i Uppsala och Lund följande gemensamma uttalande, till vilket vissa avstyrkande remissinstanser hänfört sig.

Undertecknade, professorer och docenter i nya testamentets exegetik vid rikets båda universitet, förklara härmed såsom vår bestämda och på noggrann forskning vilande mening, att ett införande av s. k. kvinnliga präster i kyrkan vore oförenligt med nytestamentlig åskådning och skulle innebära ett avsteg från troheten mot den heliga skrift. Både Jesu apostlaval och Paulus' ord om kvinnans ställning i församlingen äga principiell innebörd och äro oberoende av tidsbetingade förhållanden och åsikter. Det aktuella förslaget om att kvinnor skola få tillträde till prästämbetet i den svenska kyrkan måste därför sägas stöta på allvarliga exegetiska hinder.

Domkapitlen i Lund och Göteborg underkänner de sakkunnigas utredning och slutsatser i denna sak. *Domkapitlet i Lund* avslutar sin behandling av spörsmålet med detta: »Även om åtskilligt ännu alltjämt är oklart, så är i varje fall en sak uppenbar, nämligen att man *icke* är berättigad att deklarerat: 'principiella religiösa hinder för en lösning i positiv riktning finnes icke'.» *Domkapitlet i Göteborg* anför bland annat följande.

De på Skriften grundade invändningarna mot införande av ett kvinnligt prästämbete, som stödjas av kyrkans samfälliga tradition sedan apostlåtiden, synas understrykas av den nyaste forskningen. Att de måste anses grundade på allvarliga exegetiska överväganden, finner domkapitlet bekräftat bl. a. av det utlåtande, som i september 1951 avgivits av samtliga akademiska lärare i nytestamentlig exegetik — med ett undantag. — — — Dessas uppfattning delas vederligen av vida kretsar inom kyrkan, och domkapitlet kan under sådana förhållanden icke finna det tillrädligt eller förvarligt att genomföra den föreslagna reformen.

Ytterligare några domkapitelyttranden är starkt kritiska mot de sakkunnigas exegetiska utredning. *Åtskilliga församlingar* och *präster* deklarerar reservationslöst den meningen, att hinder av teologisk eller religiös art möter mot att kvinna får bli präst. Vanligen hänvisas härvid till en gudomlig skapelseordning, särskilda nytestamentliga bibelställen eller Jesu utväljande av män till apostlar.

I några domkapitelyttranden föreslås att slutlig ställning i frågan om kvinnliga präster får anstå i avbidan på säkrare teologiska forskningsresultat. *Domkapitlet i Luleå* anför härutinnan.

Det är ingalunda otänkbart, att kommande undersökningar skola finna nya och måhända överraskande utsiktspunkter, varifrån en lösning kanske kan erbjudas även av de för närvarande till synes tämligen olösliga motsätt-

ningar, som Nya testamentet tycks innehålla i fråga om kvinnans insats i Kyrkans liv och verksamhet. I detta läge och så utpräglade som menings-skiljaktigheterna bland forskarna för ögonblicket te sig, anser domkapitlet det vara av vikt, att frågan om kvinnliga präster icke forceras utan att avgörandet får bida i förhoppning om att sikten skall klarna och en mindre splittrad uppfattning om möjligt vinnas beträffande bibelordets verkliga mening i detta stycke.

Mot tanken på ett uppskov i avvaktan på utfallet av fortsatt teologisk forskning vänder sig *K. F. U. K:s riksförbund*.

Kommittémajoritetens och reservanternas utredning visar med all tydlighet, att man med bibeln som utgångspunkt kan komma till olika resultat i denna fråga. Den ena eller andra tolkningen av bibelorden kan för olika människor bli en samvetsfråga. Att som reservanterna föreslår bordlägga frågan, tills man kan komma fram till mera »entydiga resultat» är ingen verklig lösning. Man frågar sig ovillkorligen, när teologien kan tänkas komma fram till »entydiga resultat» i denna fråga i vårt land och ute i världen. Det förefaller nämligen, som om man skulle önska någorlunda ekumenisk samstämmighet för att våga gå till handling. Man torde kunna taga för givet, att denna förutsättning för prästämbetets upplåtande för kvinnor icke kommer att föreligga inom överskådlig framtid.

Domkapitlen i Linköping, Skara, Karlstad, Visby och Stockholm ansluter sig med olika grad av säkerhet till kommittémajoritetens mening att principiella religiösa hinder icke finns mot kvinnas tillträde till prästämbetet. Samma mening utvecklas i talrika *yttranden från församlingar* och i de *yttranden från kvinnoföreningar*, där frågan diskuteras. *Kyrkliga kvinnorådet* upplyser, att de flesta inom rådet anser att inga dogmatiska eller bibelteologiska skäl kan anföras mot prästämbetets öppnande för kvinnor.

Den kyrkliga traditionens betydelse vid bedömandet av spörsmålet om kvinnliga präster utvecklas av åtskilliga remissinstanser. *Majoriteten inom domkapitlet i Härnösand* — d. v. s. de tre prästerliga ledamöterna — yttrar.

Att prästämbetets öppnande för kvinnor strider mot den krisna kyrkans hela tradition, är obestridligt. De sakkunnigas majoritet vägrar med en hänvisning till den reformatoriska uppfattningen om Skriftens primat över traditionen att tillerkänna detta argument principiell betydelse och ägnar därför saken ytterst ringa uppmärksamhet. Det synes dock domkapitlet oriktigt att på detta sätt förringa betydelsen av en tradition, som står i obrutet samband med Skriften.

Majoriteten inom Uppsala domkapitel anför:

Ett öppnande av prästämbetet för kvinnor skulle givetvis innebära ett brott mot en obruten tradition inom kyrkan alltifrån äldsta tid. Detta innebär givetvis icke, att icke ett sådant steg under vissa förutsättningar kunde vara riktigt och önskvärt. Men onekligen manar nämnda förhållande till försiktighet. Det bör icke tagas utan att saken noga genomtänkes och prövas utifrån kyrkans egna synpunkter .

I yttranden av *majoriteten inom Luleå domkapitel* och av *ledamöter i Växjö domkapitel* anmärkes att den kyrkliga tradition, som åt kvinnan gett hennes nuvarande ställning inom de beslutande kyrkoförsamlingarna och funktioner såsom resesekreterare m. m., icke står i samklang med uppfattningen om ett för all tid gällande förbud för kvinnan att tala i församlingen.

Slutligen anför *majoriteten inom Linköpings domkapitel*.

Att från förhållandena under Jesu och urkyrkans tid eller kyrkans senare historia draga slutsatser, som skulle binda utvecklingen vid en gången tids ordningar, torde icke bara stå i strid med vad som skett på andra områden av kyrkans liv utan också bli en tvångströja, som skulle vara hinderlig för Kristi kyrkas segertåg.

I nära samband med läro- och traditionssynpunkterna upptages i åtskilliga remissyttranden frågan om betydelsen för svenska kyrkans *ekumeniska relationer* med andra kyrkor av att prästämbetet öppnas för kvinnor. För flera domkapitel ligger häri ett skäl mot en sådan reform. Enligt *domkapitlet i Uppsala* är det icke önskvärt, att en enstaka kyrka genom mindre väl övervägda åtgärder skapar ny splittring i en kristenhet, som just nu vaknat till medvetande om den kristna enhetens betydelse. Samma domkapitel granskar tämligen ingående kommitténs framställning av förhållandena i andra samfund och anmärker därvid bland annat, att intet bestämt svar kan ges på frågan, huruvida den befintliga nattvardsgemenskapen mellan svenska kyrkan och Englands kyrka skulle brytas av att kvinnor finge tillträde till prästämbetet i svenska kyrkan.

Domkapitlet i Lund anför bland annat.

De sakkunnigas föreställning, att den ekumeniska frågan här huvudsakligen skulle inskränka sig till förhållandet mellan Svenska kyrkan och den anglikanska, röjer ringa förtrogenhet med det ekumeniska läget. Här ligger ett av de viktigaste motargumenten på praktiskt plan mot de sakkunnigas betraktelse. Det vore högst olyckligt, om vår kyrkas i viss mån ledande ställning i det ekumeniska arbetet skulle äventyras genom provinsialistiska ställningstaganden i en fråga som gäller det kyrkliga ämbetets struktur.

Även de hörda *prästsammanslutningarna* åberopar mot förslaget ekumeniska intressen.

Motsatt ståndpunkt framkommer i yttranden från vissa kyrkofullmäktige. Enligt *kyrkofullmäktige i Västerås och Lundby församlingars kyrkliga samfällighet* synes enda möjligheten vara att de olika kyrkorna själva löser problemet om kvinnliga präster och har så stort förtroende till varandra att de kan samarbeta och även ha nattvardsgemenskap trots att de tills vidare har olika syn på denna sak.

Kyrkliga kvinnorådet bestrider att svenska kyrkan är skyldig att avvakta resultaten av ekumeniskt arbete och tillägger, att det tvärtom förefaller som om man inom de ekumeniska kretsarna med stort intresse avvaktar, hur svenska kyrkan med dess — enligt Kyrkliga kvinnorådet — centrala

position bland de olika kyrkosamfundet kommer att lösa det överallt brännande problemet.

I ett stort antal yttranden diskuteras frågeställningen: särskilt kvinnligt ämbete eller kvinnliga präster. I anslutning härtill dryftas ofta likställigheten mellan man och kvinna som grund för reformen.

Högerns kvinnoförbund anför.

Förbundet är väl medvetet om att ett på känslor och tradition grundat motstånd mot reformen finnes inom stora delar av vårt folk. Enligt vår uppfattning bör dock detta ej utgöra ett hinder för reformens genomförande. Ingen, som känner en djup och stark kallelse att såsom präst i svenska statskyrkan förkunna Guds ord och förvalta sakramenten, synes oss böra förmenas detta. I vår tid är kyrkan kanske mer än tidigare i behov av förnyelse — nya vägar måste prövas. Vi anse för vår del att kyrkan i denna situation icke har råd att avstå från den utomordentligt värdefulla förstärkning som kvinnliga präster skulle utgöra. Sedan kvinnan numera äger behörighet till samtliga övriga statstjänster synes oss därför tiden vara inne att utsträcka behörigheten till att omfatta även kyrkliga ämbeten och tjänster.

Svenska landsbygdens kvinnoförbund anför bland annat.

Utan att vara omedvetna om att tanken på kvinnliga präster fortfarande ter sig främmande för många, våga vi dock anta, att tiden nu är mogen för kvinnornas likställighet även på detta område. Detta krav bör enligt vår åsikt icke bedömas som ett kvinnornas försök till inkräktande på ett hittills manligt arbetsfält.

Minoritetens förslag om ett diakonämbete i ny form med akademisk utbildning och god avlöning är måhända *en* väg att gå. Men vi kunna icke förstå, att detta behöver utesluta kvinnornas rätt och möjlighet till fullt prästämbete.

Samma kvinnoförbund yttrar vidare.

Tanken på att kvinnliga präster, enligt minoritetens förslag, väl skulle få predika och utöva själavård men ej kunna erhålla självständig och fullständig prästerlig tjänst, förefaller oss direkt absurd. Att apostlarna endast utgjordes av män och att dop och brödbrytande förrättats av manliga officianter sedan den första kristna tiden förklaras av det manssamhällesbetonade samhällsskick som då rådde och av vilket vi ännu har att dras med en del kvarblivande rester. Som företrädare för en stor kvinnlig organisation vägra vi absolut vidgå, att kvinnor i allmänhet ha mindre ansvarskänsla eller värdighet eller förmåga att bedöma handlingar och själstillstånd än män. *Få de lämpliga kvinnorna liksom de lämpliga männen en för kallet lämpad utbildning*, kommer de i de flesta fall både att sköta sitt värv och vinna församlingarnas förtroende.

K. F. U. K:s riksförbund yttrar bland annat.

Man skulle önskat, att det förhållit sig så, att kvinnans egenart, krafter och vilja till tjänst oförbehållsamt och med glädje tagits emot just inom

kyrkan, vars Herre under sin vandring här på jorden radikalt bröt med traditionen och gav kvinnan ett nytt egenvärde. Nu gör man sig i stället mycket möda med att bevisa eller motbevisa, om det är överensstämmande med bibeln och principiellt riktigt eller ej att hon får tillträde till det ämbete, som under århundradenas lopp utformats inom kyrkan för ordets predikan, själavård och sakramentens förvaltning.

Det skulle icke förvåna, om inom kyrkan i sin helhet majoritet funnes för kvinnliga präster, medan inom kyrkofolket i trängre mening, särskilt inom starkt konservativa kretsar och inom de av den nyare sakraments-teologien påverkade kretsarna, ett tämligen starkt motstånd restes häremot. Inom dessa kretsar har prästerskapets ställningstagande säkerligen avgörande betydelse. Prästerna kunna i hög grad påverka opinionen i den ena eller andra riktningen. — — —

En särskild kvinnlig tjänst komme med all säkerhet att uppfattas såsom ett lägre ämbete än prästämbetet både av prästerskapet och av allmänheten. Hos kvinnorna själva skulle inrättandet härav vidmakthålla känslan av att kvinnan icke är fullvärdig inom kyrkan. Vi vilja på det starkaste framhålla, att detta icke är en fråga om prestige utan om människovärde.

Kyrkliga kvinnorådet kan icke helt ansluta sig till vare sig majoritetens eller minoritetens förslag utan önskar, att en ny utredning snarast kommer till stånd med uppgift att framlägga riktlinjer för »en kvinnlig gren av Kyrkans ämbete». Rådet anför härom bland annat.

Det är av vikt, att denna nya gren av Ordets ämbete verkligen klart fattas såsom en med det traditionella manliga prästämbetet jämställd kyrkotjänst och att alltså en fullvärdig utbildning kräves och inställelse sker genom samma slags biskopliga vigning med handpåläggning.

Enligt *kyrkofullmäktige i Leksands församling* kommer kyrkan säkert att vara välbetjänt av att den ger kvinnan lika ställning som ordets förkunnare och sakramentens förvaltare som mannen. Leksands församling hör till de församlingar som kan tänkas bli ställd inför frågan om att erhålla kvinnlig präst. Det är med denna möjlighet för ögonen som församlingen ansluter sig till det av sakkunnigmajoriteten framlagda förslaget.

Kyrkofullmäktige i Uppsala domkyrkoförsamling yttrar bland annat.

Församlingen delar helt uppfattningen att kvinnan bör beredas tillfälle att visa vad hon kan utträtta i det prästerliga ämbetet. Goda möjligheter härtill böra finnas i vårt lands större församlingar, där ofta ett flertal präster tjänstgöra. Uppsala domkyrkoförsamling synes ur många synpunkter vara en församling av sådan karaktär, att här en kvinnlig präst skulle kunna fylla uppgifter av stor betydelse vid sina manliga ämbetsbröders sida. Kyrkofullmäktige skulle med glädje se att också kvinnliga präster här finge utföra sin gärning.

Enligt *kammarkollegiet* föreligger icke skäl att öppna prästämbetet för kvinnor. Kollegiet anför i huvudsak följande.

Det torde vara obesträtt, att församlingsvärderna skulle stärkas om ett kvinnligt kyrkligt ämbete med eller utan prästvigning infördes i svenska

kyrkan. Kollegiet utgår ifrån att ur kristen trossynpunkt något hinder icke föreligger för att tillerkänna kvinna behörighet till prästerlig tjänst. Vid sådant förhållande reduceras, såvitt kollegiet förstår, frågan om kvinnas behörighet till prästämbetet till ett bedömande huruvida den åldriga kyrkliga tradition, som utestänger kvinna från prästämbetet, kan anses uppbäras av en så stark opinion, att reformens genomförande skulle medföra avsevärt men för den kyrkliga verksamheten. Av utredningen torde framgå, att prästerskapet i gemen samt den kyrkligt intresserade allmänheten i huvudsak är negativt inställd.

De sakkunnigas majoritet har förkastat en lösning genom inrättande av ett kvinnligt kyrkligt ämbete utan prästvigning, såsom det synes väsentligen utifrån antagandet att ett dylikt ämbete skulle ur prestigesympunkt komma att betraktas såsom mindervärdigt i förhållande till prästämbetet.

Kollegiet, som anser anläggande av prestigesympunkter på den föreliggande frågan densamma ovidkommande samt finner ett genomförande av majoritetsförslaget för närvarande kunna göra mera skada än gagn, ser sig i detta läge icke kunna tillstyrka det framlagda lagförslaget.

Sveriges allmänna prästförening anser att förslaget om kvinnliga präster är ett uttryck mer för den moderna principen om kvinnans likställighet i alla hänseenden med mannen än för kyrkliga överväganden och behov. Men hela det problemkomplex, som frågan innesluter, bör icke, som — enligt föreningen — mångenstädes skett, bedömas efter sociologiska och profana måttstockar utan främst betraktas från principiella, immanenta kyrkligt religiösa synpunkter, som har sin grund i evangeliet och i kyrkans hela tradition. Från praktisk ändamålssynpunkt har, anför föreningen vidare, knappast något verkligt behov av en så radikal reform som inrättande av ett kvinnligt prästämbete kunnat påvisas. Däremot är det högst angeläget, att vidare möjligheter beredes kvinnor till sådan tjänst utan prästerlig ämbetskaraktär inom kyrkan, där kvinnan kan göra sina specifika gåvor fruktbarande i själavård, förkunnelse, undervisning, ungdomsvård etc. Detta kräver, uttalar föreningen slutligen, en omfattande och grundlig utredning, som bör innefatta även kyrkans diakoni och som icke bör ta hänsyn endast till kvinnor utan också innefatta motsvarande manlig tjänst utan prästerlig karaktär inom kyrkan.

Sveriges yngre prästers förbund anför bland annat.

Ett kvinnligt prästämbete motsvarar icke något behov inom Kyrkan eller något aktuellt önskemål från de egentliga kyrkoförsamlingarnas sida, trots de uttalanden i annan riktning som gjorts av vissa kyrkofullmäktigekorporationer, företrädesvis i storförsamlingar, medan de medelstora och mindre församlingarna icke beretts tillfälle att yttra sig över förslaget. Dessa uttalanden kunna icke betraktas som auktoritativa för det mera aktiva kyrkfolket. Det kan däremot göras gällande, att en reform i den av de sakkunniga föreslagna riktningen skulle kunna medföra en kyrkosplittring i vårt land av allvarligt slag.

Majoriteten inom teologiska fakulteten i Lund anser det oriktigt att lösa reformfrågan utifrån ett principielltänkande byggt på doktrinen om likställig-

het mellan man och kvinna. Ty även med det mest fullständiga erkännande av denna likställighet måste praktiska lämplighetssynpunkter läggas på tillsättningen av olika tjänster i samhället. Vigning av kvinnor till prästämber skulle medföra så betydande praktiska svårigheter, att det ej bör ifrågakomma, att kvinnor f. n. erhåller tillträde till prästerlig tjänst. Att kvinna på så sätt uteslutes från statlig befattning är ingalunda något enastående inom svenskt samhällsliv av i dag.

Flera domkapitel framhåller, att prästämbetets förbehållande åt männen icke får ses som resultat av en värdesättning av könen. *Domkapitlet i Strängnäs* uttalar sålunda att likställighet och likvärdighet icke är det samma samt att olikhet i tjänst icke innebär någon gradering av människors värde.

Enligt åtskilliga domkapitels mening kan det ej påräknas att kvinnor i nämnvärd utsträckning kommer att söka och erhålla prästtjänst. *Domkapitlet i Uppsala* yttrar härom.

Den ur praktisk synpunkt viktigaste frågan synes domkapitlet vara denna: skulle det påtagliga behovet av ökad kvinnoinsats i kyrkans gärning fyllas genom prästämbetets öppnande för kvinnor? Domkapitlet håller före, att svaret på denna fråga måste bli nekande. Erfarenheten från andra kyrkor gör det sannolikt, att antalet prästvigda kvinnor under alla förhållanden skulle bli högst ringa. Det är tänkbart, att den medgivna rätten i varje fall under lång tid icke alls skulle utnyttjas. Någon plikt för biskoparna att prästviga kvinnor, som begära ordination, torde icke kunna komma ifråga. Om någon biskop skulle i princip vara villig att förrätta sådan vigning, måste han liksom före vigningen av manliga kandidater nogta överväga, huruvida kandidaten är lämplig och huruvida man kan räkna med att hon kan få en normal befordran inom stiftet. Här inställa sig allvarliga betänkligheter. Även om åtskilliga kyrkofullmäktigeinstitutioner under mer eller mindre starkt politiskt inflytande förklarat sig intet ha att invända mot kvinnors anställande som präster, torde det vara ytterst ovisst, om församlingarna i val skulle föredra en kvinnlig sökande framför en manlig. Att Kungl. Maj:t skulle vid tredjegangstillsättningar vilja påtvinga ett pastorat en kvinnlig sökande mot dess önskan synes osannolikt. Även vid förordnande av e. o. präster måste domkapitlen ta någon hänsyn till församlingarnas och prästerskapets önsknings. Det torde därför vara att befara, att den kvinna, som inträdde i församlingstjänst, skulle bli ganska missräknad.

Domkapitlet i Göteborg anser, att det begränsade tillskott av nya arbetare, som kyrkan på denna väg skulle erhålla, icke torde uppväga den oenighet och söndring, som skulle åstadkommas i församlingarna, de svårigheter, inför vilka stiftsledningen skulle ställas vid utfärdandet av missiv, och de olägenheter, som kan förväntas uppkomma i det ekumeniska samarbetet.

Biskopen i Linköpings stift anför i sitt från domkapitlets majoritet avvikande yttrande bland annat.

Även om man icke tillmäter de opinionsyttringar med mångahanda överord, som framförts mot kvinnors tillträde till prästämbetet, någon utslagsgivande betydelse och än mindre låter sig påverka av sådana argument, som fått smak av hotelse om strid och söndringsagitation, kan man icke bortse från å ena sidan den kvarstående ovissheten om de kristna urkundernas principer i här föreliggande spörsmål, å andra sidan den samvetsoro, som reformen på sina håll kan komma att medföra. Ej heller kan man helt bortse från, att reformens genomförande huvudsakligen medför kvinnas funktion vid *sakramentsförvaltning*, då ju hennes övriga andliga funktioner inrymmas i det av sakkunnigas minoritet föreslagna och av kyrkomötet begärda särskilda ämbetet samt att vinningen av reformen därigenom synes bli mindre för kyrkans tjänande och evangelisatoriska verksamhet än för det av gruppintressen färgade likställighetskravet.

Flera domkapitel se i förhållandena i Danmark, Finland och Norge belägg för riktigheten av åsikten att prästvigning icke är ett effektivt medel att tillföra kyrkan kvinnlig arbetskraft.

I fråga om kvinnas lämplighet för det prästerliga ämbetets funktioner kan enligt *domkapitlet i Uppsala* olika synpunkter göras gällande.

För den muntliga förkunnelsen kan en kvinna givetvis äga goda förutsättningar, liksom för undervisning och själavård bland kvinnor. Kyrkobokföring och liknande uppdrag ligga givetvis lika väl till för en kvinna som för en man. Förhållandet är ett annat ifråga om de liturgiska funktionerna. Det kan ifrågasättas, om det enbart är vana och fördom, som för den vanliga kyrkobesökaren gör det svårt att tänka sig en kvinna förrätta altartjänst, särskilt att i »vanlig skrud och prydnad» hålla nattvardsgudstjänst. Här får prästens ställning som husfader i församlingen en symbolisk betydelse, även om man icke accepterar den från nyare teologiskt håll framförda »representationssynpunkten».

Samma domkapitel och *domkapitlet i Luleå* anser att kvinnlig prästs äktenskap och barnsbörd skulle medföra komplikationer, som det är omöjligt att bortse från.

I de *yttranden av kyrkofullmäktige*, som innehåller ett motiverat avstyrkande av kommittéförslaget, åberopas mestadels att något behov av kvinnlig präst ej framträtt inom församlingen eller att reformen skulle skapa oro och söndring inom kyrkan.

Såsom nämnt anser flertalet av de remissinstanser, vilka avstyrker att kvinna ges behörighet till prästerlig tjänst, att ett nytt kyrkligt men icke prästerligt ämbete skall inrättas. Stundom anknytes förslag härom till diakonistjänsten. I andra yttranden förordas en mera akademisk utformning av den nya tjänsten. Då undantagsvis mera utformat förslag förekommer i remissyttranden över betänkandet — såsom i Strängnäs domkapitels yttrande — pekar förslaget fram mot det stadgeförslag för »ny kyrklig tjänst för medhjälpare i församlingsarbetet», som biskopsmötet antagit år 1955.

I talrika remissyttranden diskuteras lämpligheten av kommitténs förslag att begränsa kvinnlig prästs behörighet till att avse endast vissa tjänster. De remissinstanser, som avstyrker införande av kvinnliga präster, har dock genomgående avstått från att uttala någon mening om denna begränsning. Detta gäller sålunda om flertalet domkapitel.

Kammarkollegiet gör gällande, att samma skäl, som åberopats för kravet på att inom församlingen skall finnas två prästerliga tjänster för anställande i densamma av en kvinnlig präst, torde kunna åberopas i fråga om särskilt kyrkobokföringsdistrikt. Beträffande lagtextens utformning anmärker kollegiet vidare bland annat, att uttrycket »i vilken finnas minst två prästerliga tjänster» synes kunna misstolkas. Med ordet »finnas» torde avses, att vederbörande präster skall vara bosatta inom församlingen, och med orden »prästerliga tjänster» torde åsyftas församlingspräster. Detta bör enligt kollegiets mening komma till uttryck i författningen.

Universitetskanslern ifrågasätter, om kommittén anfört tillräckligt bärande motivering för det avsteg, den genom begränsningsregeln tagit från grundlagens princip om förtjänst och skicklighet.

Den konflikt, som föreligger mellan å ena sidan principen om förtjänst och skicklighet och å den andra församlingarnas valrätt är ingalunda ny i den svenska prästvalsagstiftningens historia. Det är tvärtom här fråga om en urgammal konflikt. Särskilt må erinras därom, att reglerna om att förslag skulle upprättas infördes i lagstiftningen på 1730-talet under hävdande av principen om förtjänst och skicklighet och i bestämd motsättning mot församlingarnas krav på att själva få bestämma, vem de skulle ha till präst. Från församlingarnas sida kämpades en energisk kamp mot principen om förtjänst och skicklighet — en princip som vid den tiden hade sina främsta förespråkare på ledande kyrkligt håll. Särskilt åberopade man från församlingarnas sida då gällande bestämmelser, att ingen präst finge dem påtvingas mot deras vilja. Kompromissen den gången blev, att församlingarna fingo rätt att under vissa villkor kalla fjärde provpredikant, men blott i fråga om regala pastorat. (Först 1883 utvidgades fjärde provpredikant-institutet att avse även konsistoriella gäll.)

Det synes mig icke föreligga större anledning nu än vid tidigare konflikter att frångå principen om förtjänst och skicklighet. Församlingarnas rätt synes mig vara tillräckligt beaktad genom att de äga giva uttryck åt sin mening vid ett val inom ett på vederbörligt sätt upprättat förslag och ha befogenhet att — på vissa villkor — kalla fjärde man.

Vidare anför *kanslern*.

Det anförda innebär, att jag delar den principiella uppfattning, prosten Hallén givit uttryck åt. Men jag förmenar, att slutsatserna böra dragas omedelbart och icke — såsom han tänkt sig — ställas på framtiden. Fastän jag icke i allo kan instämma i den motivering, som anförts av reservanten fru Leijon, ansluter jag mig sålunda, vad slutsatserna beträffar, till den mening hon framfört i sin reservation. Enligt min uppfattning tala alltså avgörande skäl för att en blivande lag om kvinnas behörighet att innehava prästerlig och annan kyrklig tjänst icke bör innehålla annat än en bestämmelse om att kvinna skall äga lika behörighet som man att prästvigas och innehava befattning av nämnt slag.

Samtliga tre icke prästerliga ledamöterna av domkapitlet i Härnösand liksom en icke prästerlig ledamot av domkapitlet i Karlstad avvisar begränsning i behörigheten. Två icke prästerliga ledamöter av domkapitlet i Skara, som tillstyrker behörighet för kvinna att bli präst, anser att den föreslagna inskränkningen åtminstone för det närvarande måste föreskrivas. Majoriteten inom samma domkapitel, vilken såsom nämnts helt avstyrker den föreslagna reformen, uttalar bland annat att denna för närvarande säkerligen blott skulle bli en skenlösning av frågan, som knappast skulle tillfredsställa någon, allra minst de kvinnor, som låter prästviga sig men finner sina verksamhetsmöjligheter inskränkta både av lagens föreskrifter och av en kompakt opinion inom församlingarna.

Av de hörda politiska kvinnoföreningarna godtar endast *Folkpartiets kvinnoförbund* begränsningen. Förbundet anför.

Samtidigt som förbundet av hänsyn till samvetsfrihetens grundsats för närvarande biträder denna del av förslaget vill dock förbundet betona att det anser bestämmelsen ifråga vara av övergångsnatur. Kvinnoförbundet är övertygat om att, därest den föreslagna reformen genomföres, denna bestämmelse i sinom tid skall visa sig överflödigt och att även på detta område den önskvärda likställigheten mellan män och kvinnor skulle kunna uppnås.

Högerns kvinnoförbund yttrar i denna fråga.

Även utan den föreslagna undantagsbestämmelsen är det icke sannolikt att kvinnlig präst under de första åren skulle få tillfälle att ensam uppehålla prästtjänst i en församling. Förbundet ifrågasätter därför om det över huvud taget föreligger något behov av en övergångsbestämmelse, vilken efter en tid komme att föranleda nya utredningar och bestämmelser.

Svenska landsbyggdens kvinnoförbund anser att kvinnor bör beredas tillträde till prästämbeten i full utsträckning utan annan inskränkning än den nu förekommande lämplighetsprövningen och församlingarnas egen valrätt.

Så länge vi har en statskyrka, anför *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*, synes det självklart och naturligt, att behörighetslagens föreskrifter om principiell likställighet mellan män och kvinnor i fråga om tillträde till ämbeten och tjänster skall gälla fullt ut även i fråga om de kyrkliga tjänsterna. Förbundet kan icke dela kommittéledamoten Halléns uppfattning att den föreslagna restriktiva bestämmelsen endast är av temporär natur. Tvärtom kan stora risker finnas för att en sådan bestämmelse i stället blir av permanent natur.

Flertalet av de i ärendet hörda *opolitiska kvinnosammanslutningarna* har antingen helt motsatt sig att behörigheten inskränkes till vissa tjänster eller godtagit inskränkningen under förutsättning att den endast blir en övergångsföreteelse. *K. F. U. K:s riksförbund* anser att det, med hänsyn till den nuvarande opinionen bland kyrkfolket, är tillrådligt att gå försiktigt fram och att till en början godtaga den föreslagna begränsningen. *Fredrika-Bremersförbundet* reserverar sig mot inskränkningen såvida den icke ändras på det sättet, att dess karaktär av övergångsbestämmelse otvetydigt fram-

hålles. Enligt *Vita bandet* bör regeln fixeras till att gälla endast de första fem åren efter ikraftträdandet av lagstiftningen om kvinnas behörighet till prästtjänst.

Av de 76 församlingar eller kyrkliga samfälligheter, som tillstyrkt behörighet för kvinnor till prästtjänst, ha endast en mindre del särskilt uppehållit sig vid den föreslagna inskränkningen. *Kyrkofullmäktige i Säby församling* säger med hänsyftning härpå att i de sakkunnigas majoritetsförslag har hänsyn även tagits till oppositionen, varför kyrkofullmäktige anser att förslaget i sin helhet bör kunna antagas. *Åtvids kyrkofullmäktige* anser att rent principiellt bör full likställighet råda och att kommittémajoritetens förslag innebär ett minimikrav. Mot varje inskränkande särregel för kvinnor uttalar sig *14 församlingar*. *Kyrkofullmäktige i Danderyds församling* anför som skäl för full likställighet detta.

Sakkunnigmajoritetens huvudskäl för den föreslagna inskränkningen i kvinnas behörighet att förordnas till prästerlig tjänstgöring eller utnämnas till prästerlig tjänst är farhågan att en kvinnlig präst icke i sitt arbete inom församlingen kommer att mötas av samma förtroende som en manlig präst. Erfarenheterna från andra områden inom samhällslivet synas giva vid handen, att denna farhåga är överdriven. Den kvinnliga rösträtten mötte till en början hårt motstånd men betraktades redan efter några år som något naturligt och självklart. De första kvinnliga innehavarna av statliga ämbeten i skolväsen, domstolsväsen och administration mottogs med undran och misstroende kanske främst bland sina manliga kolleger men också av delar av den allmänhet, som skulle möta dem under deras ämbetsutövning. Denna undran och detta misstroende förbyttes emellertid nästan undantagslöst snart i aktning och respekt. Det saknas anledning att förmoda att utvecklingen på det kyrkliga verksamhetsfältet skulle bli en annan.

Kyrkofullmäktige i några församlingar tillstyrker väl behörighet för kvinnor till prästerlig tjänst men anser att tjänst ej skall få besättas med kvinnlig präst mot församlingens vilja. I några kyrkofullmäktigeyttranden förekommer förslag till ytterligare begränsningar såsom att behörigheten endast skall avse tjänst i pastorat med minst tre präster (*kyrkofullmäktige i Stora Tuna församling*) eller att kvinna ej skall få inneha »kyrkoherdeämbetet, prostämbetet och biskopsämbetet» (*kyrkofullmäktige i Misterhults församling*).

VI. Behörighetsfrågans senare behandling

Vid 1951 års kyrkomöte väcktes en motion (nr 88) av fru Holmström med begäran om allsidig utredning om åtgärder för en rikare differentiering på olika praktiska linjer av de prästerliga tjänsterna inom svenska kyrkan med hänsyn tagen jämväl till kyrkans möjligheter att på ett nytt sätt mottaga kvinnans tjänst inom Ordets ämbete, allt i syfte att utredningen i sinom tid måtte kunna underlätta en ny och välbehövlig omprövning av den teoretiska och praktiska prästutbildningens problem.

Andra tillfälliga utskottet hänvisade i sitt betänkande nr 12 i anledning av motionen vad angår frågan om kvinnlig prästtjänst till att de flesta domkapitlen då ännu icke avgivit sina remissyttranden över 1950 års kommittébetänkande. Utskottet fann att den sålunda pågående utredningen icke borde föregripas. På utskottets hemställan beslöt kyrkomötet att motionen icke skulle föranleda någon dess åtgärd.

Frågan togs upp även vid 1953 års kyrkomöte, då herr Magnus Danell i en motion (nr 2) föreslog, att kyrkomötet skulle hemställa om erforderliga åtgärder för att kvinna måtte bli behörig till prästämbetet inom svenska kyrkan.

Efter att ha påpekat, att remissbehandlingen av kommittébetänkandet ännu icke vore helt avslutad, hemställde kyrkolagsutskottet i betänkande nr 19, att, enär frågan för närvarande vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning, motionen icke måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd. Kyrkomötet beslöt i överensstämmelse härmed.

Kvinnas obehörighet till prästtjänst i svenska kyrkan var år 1954 föremål för uppmärksamhet i samband med Sveriges ratificering av *Förenta Nationernas konvention om kvinnans politiska rättigheter*. I det statsrådsprotokoll, som fogats till Kungl. Maj:ts proposition, nr 48, till 1954 års riksdag, diskuterade ministern för utrikes ärendena, huruvida berörda förhållande kunde hindra att Sverige reservationslöst ratificerade konventionen. Enligt dennas artikel III skall kvinnor ha rätt att, på samma villkor som män utan åtskillnad av något slag, inneha allmän tjänst och utöva alla offentliga funktioner om vilka stadgas i vederbörande lands lagar. Föredraganden ansåg emellertid att prästerliga tjänster inom svenska kyrkan faller utanför området för konventionen, huvudsakligen av det skälet att här är fråga om tjänster beträffande vilka behörighetsvillkoren icke fastställts av staten ensam utan av staten och kyrkan i förening. Riksdagen lämnade denna ståndpunkt utan invändning.

Biskopsmötet har år 1955 antagit ett förslag till stadga för Ny kyrklig tjänst för medhjälpare i församlingsarbetet, vilket anbefallts till församlingarnas övervägande. Förslaget — som återgivits i riksdagens första lagutskotts utlåtande nr 26 år 1955 — innehåller bland annat följande.

Tjänsten avser att »bereda ny möjlighet till aktivt tjänande i kyrkan med hänsyn tagen till församlingarnas behov av kvalificerade krafter, vilka kunna nå vidare ut bland människorna».

Tjänsten, som benämnes församlingsadjunktstjänst, skall ha karaktär av lekmannatjänst, icke ett nytt ämbete. Den är närmast avsedd för kvinnor men undantagsvis skall manlig befattning kunna inrättas.

Uppgifterna för tjänstinnehavaren skall vara

a) själavård,

b) evangelisation i olika former, om vilken verksamhet anmärkes att den icke är avsedd att ersätta prästens ordinarie arbete,

c) undervisning, bland annat efter biskopens direktiv medverkande i konfirmandundervisning,

d) barn- och ungdomsarbete.

Tjänsten skall regelmässigt vara heltidstjänst.

Utbildningens teoretiska del skall normalt omfatta teol. kand.-examen eller till teologisk fakultet förlagd undervisning för kristendomslärare vid läroverk. Dess praktiska del skall omfatta omkring 150 undervisningstimmar och 300 övningstimmar i skilda ämnen.

Finansieringen grundas tills vidare på anslag från församlingar eller kyrkliga samfälligheter. Målet bör vara att tjänsterna framgent legalt in-organiserar i kyrkan och berättigar till bidrag ur kyrkofonden.

Lön skall utgå efter en närmare angiven reglerad befordringsgång.

Omkostnaderna för utbildningsverksamheten täckes genom rikskollekt. Inställande i tjänsten förrättas enligt ordning som fastställts av biskopsmötet.

Tjänsten tillsättes såsom annan av församling inrättad tjänst.

Förman i tjänst, som inrättats för viss församling, är dennas kyrkoherde.

I tre vid 1955 års riksdag väckta motioner, dels de likalydande motionerna I: 15 av herr Ollén och II: 25 av herr Rimmerfors och dels motionen II: 43 av fru Andrén m. fl. hemställdes, att riksdagen skulle begära att Kungl. Maj:t senast år 1956 förelade riksdagen förslag till lagstiftning om behörighet för kvinna till prästerlig tjänst.

Första lagutskottet anförde i utlåtande, nr 26, över motionerna — efter att ha anmärkt att flertalet av de församlingar, som hörts över 1950 års kommittéförslag, tillstyrkt detta — följande.

Enligt utskottets mening äro, generellt sett, kvinnor lika väl skickade som män att utöva de på prästämbetet ankommande funktionerna. Prästen har att fullgöra sina uppgifter i mycket skiftande situationer. I åtskilliga lägen kan det förmodas, att en kvinnlig präst skulle visa sig vara väl så lämplig som en manlig.

Även behovet av kvinnans medverkan i det prästerskapet åliggande kyrkliga arbetet måste beaktas. Detta behov gör sig gällande icke endast i nyssnämnda särskilda situationer. I nuvarande tidsläge är det angeläget, att alla krafter, som vilja ställa sig till kyrkans förfogande, kunna utnyttjas och att alla som så önska, oavsett kön, beredas tillfälle att — efter vederbörlig utbildning — i prästerlig tjänst verka inom kyrkan. Enligt utskottets mening bör den föreliggande principfrågan icke avgöras under hän-synstagande till den aktuella prästbristen. Det kan dock framhållas att en reform av nu angivet slag, i vart fall på längre sikt, säkerligen kommer att underlätta rekryteringen.

Inrättandet av en särskild lekmanntjänst av det slag, biskopsmötet förordat, kan icke minska angelägenheten av att prästämbetet nu öppnas för kvinnor. Endast efter prästvigning kan kvinnan bli i stånd att utan begränsning göra sin insats i det kyrkliga arbetet.

Genom 1949 års grundlagsändringar erhöll kvinnan, då det gäller tillsättande av ämbeten och tjänster, generell likställighet med mannen utom

beträffande prästerliga tjänster, i fråga om vilka en särreglering förutsattes. Rättvisehänsyn kräva att — då principiella hinder icke möta — man fullföljer detta reformarbete och att kvinnan även på detta område gives likställighet med mannen.

Då utskottet enhälligt omfattar den uppfattning, som här kommit till uttryck, har utskottet närmare övervägt sättet för reformens genomförande. Utskottet har därvid stannat vid den meningen, att i en fråga som så nära angår kyrkans liv kyrkomötet, som ännu icke haft att taga ställning till spörsmålet efter den år 1950 avslutade utredningens framläggande, lämpligen borde få tillfälle att först besluta i saken. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har i ett uttalande i andra kammaren vid 1954 års riksdag givit tillkänna enahanda uppfattning. Under sådana omständigheter finner utskottet, att förslag till lagstiftning i ämnet bör föreläggas nästa kyrkomöte, som beräknas sammanträda 1956, och därefter riksdagen.

På hemställan av utskottet fattade riksdagen det beslut, som här inledningsvis omnämnts.

VII. Departementschefen

Frågan om kvinnor bör få tillträde till prästerliga tjänster har länge stått under debatt både i Sverige och utomlands. På flera håll har prästämbetet öppnats för kvinnor, så t. ex. i Danmark och Norge. Som regel har emellertid en lösning icke kunnat vinnas utan motsättningar mellan olika meningsriktningar.

I vårt land har spörsmålet om kvinnliga präster, åtminstone till en början, behandlats i nära anslutning till den allmänna frågan om kvinnors tillträde till statstjänst. När regeringsformen § 28 år 1921 ändrades så att även kvinnor skulle — med tillämpning av grunder som Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt godkänt — få befordras till statliga ämbeten och tjänster, gjordes det förbehållet att kvinna icke skulle få utnämnas till prästerlig tjänst, om ej annat blivit bestämt i kyrkolags form. Och den s. k. behörighetslagen av år 1923, som närmare bestämde kvinnornas behörighet till statstjänst, innehöll i fråga om prästerlig eller annan kyrklig tjänst endast en hänvisning till vad därom särskilt stadgades. Samma kommitté som framlagt förslag till dessa lagstiftningsåtgärder avgav emellertid år 1923 också ett betänkande, som innefattade utredning och förslag i fråga om kvinnas tillträde till kyrklig tjänst. Detta förslag innebar i huvudsak att kvinna i fråga om behörighet att prästvigas och att inneha prästerlig tjänst skulle vara likställd med man, dock att därvid skulle gälla vissa närmare angivna undantag av icke oväsentlig räckvidd. Förslaget mötte vid remissbehandling starkt motstånd och ledde icke till någon lagstiftning.

Trots att spörsmålet om kvinnliga präster under de följande åren aktualiserades i flera sammanhang, kom den år 1945 beslutade reformen av behörighetslagstiftningen icke att beröra prästtjänsterna. I stället angavs att

frågan om kvinnas tillträde till prästämbetet lämpligen borde göras till föremål för särskild utredning.

Det bör framhållas, att 1945 års reform innebar en slutsten på den allmänna behörighetslagstiftningens område. Kvinnorna fick nu generellt lika behörighet som män att efter förtjänst och skicklighet befordras till statstjänst eller annat allmänt uppdrag. Det alltjämt kvarstående undantaget för prästerliga tjänster framträder därmed som den enda lagstadgade begränsningen i kvinnornas behörighet till tjänster. Detta betyder emellertid självfallet icke, att man vid tillsättning av icke-prästerliga tjänster skulle vara förhindrad att fästa avseende vid sökandes kön. Under förarbetena till 1945 års lagstiftning underströks tvärtom, att kravet på *skicklighet*, tolkat såsom innefattande krav på lämplighet för den ifrågavarande befattningen, ibland måste innebära att hänsyn toges till könet. Uppenbarligen kan det vara en plikt för vederbörande myndighet att taga sådana hänsyn. Och Kungl. Maj:t kan i administrativ ordning förordna, att viss statstjänst skall förbehållas för endast män eller endast kvinnor, nämligen för det fallet att det med hänsyn till tjänstens göromål finnes uppenbart att tjänsten kan behörigen upprätthållas endast av man eller endast av kvinna.

Spörsmålet om kvinnas behörighet till prästerliga tjänster har nu ytterligare utretts av en särskild kommitté, som varit verksam åren 1946—1950. På sätt framgått av min tidigare redogörelse har majoriteten inom denna kommitté föreslagit, att kvinna skall få lika behörighet som man att prästvigas och att inneha prästerlig tjänst, dock att kvinna ej skall kunna förordnas till prästerlig tjänstgöring eller utnämnas till prästerlig tjänst i annan församling än sådan där det finns minst två prästerliga tjänster och av dessa minst en har manlig innehavare. En minoritet av fyra ledamöter har emellertid yrkat, att frågan om prästvigning av kvinnor tills vidare bordläggas och att åtgärder omedelbart vidtages för att inrätta en särskild kvinnlig tjänst i kyrkan.

Förslagen har, som också tidigare framgått, fått ett splittrat mottagande. Särskilt har de kyrkliga myndigheterna och prästerskapets sammanslutningar genomgående rest motstånd mot den av kommittén förordade reformen. Därvid har bland annat framhållits som angeläget att frågans lösning icke forceras.

Otvivelaktigt är frågan om kvinnors tillträde till prästtjänster mera komplicerad än den om kvinnas behörighet till statstjänst i allmänhet. Det gäller här i flera hänseenden andra och ömtåligare överväganden. Genom de upprepade utredningar och remissbehandlingar som förekommit och den ingående samhällsdiskussion som ägnats saken, bland annat vid riksdagar och kyrkomöten, får frågan emellertid enligt min mening anses vara tillräckligt beredd för slutligt avgörande. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att 1955 års riksdag särskilt hemställt att förslag till lagstiftning i ärendet skall föreläggas nästa kyrkomöte. Trots dessa omständig-

heter skulle möjligen ett nytt skäl kunna anföras för anstånd med avgörandet, nämligen att man borde avvakta resultatet av den utredning om den framtida gestaltningen av förhållandet mellan staten och svenska kyrkan som 1956 års riksdag begärt. I det utlåtande av konstitutionsutskottet som ligger till grund för riksdagens skrivelse i ämnet har emellertid framhållits, att det torde komma att dröja avsevärd tid innan utredningens resultat kan framläggas och att med hänsyn härtill dess arbete icke bör föranleda, att sådant utrednings- och reformarbete på det kyrkliga området avbrytes eller inställes som kan leda till önskvärda partiella reformer. Enligt min mening är det i förevarande fall fråga om en reform av angivet slag. Jag vill tillägga, att det av flera skäl kan vara av betydelse att ovisshet icke råder om de lagstiftande organens inställning till frågan om kvinnliga präster.

På dessa grunder förordar jag att nämnda fråga nu upptages till avgörande.

De skäl som anföres för att öppna prästämbetet för kvinnor rymmes under endera av två huvudsynpunkter. Den ena är att principen om mäns och kvinnors rättsliga likställighet i vårt samhälle bör präglade även den kyrkliga organisationen. Den andra är omsorgen om kyrkans bästa.

Likställighetsprincipen är så klar och numera så rotfast i vårt land, att jag här ej behöver ytterligare uppehålla mig vid dess innebörd. Tydligt är sålunda att den av flera kyrkliga remissmyndigheter utvecklade tanken, att mäns och kvinnors arbete inom kyrkan skulle kunna tillerkännas likvärdighet även om kvinnorna fick bedriva sin verksamhet på annan nivå än prästernas, är oförenlig med det borgerliga samhällets likställande av man och kvinna.

Å andra sidan har i både 1923 och 1950 års kommittébetänkanden framhållits, att frågan om kvinnas tillträde till prästämbetet icke kan och får lösas utifrån endast ett abstrakt likställighetsresonemang. Jag anser det viktigt att man nu ej släpper denna synpunkt. Ty därmed skulle man kunna förledas att underkänna kyrkans och dess verksamhets egenart i förhållande till det borgerliga samhället och dettas funktioner. Betydelsen på nu förevarande område av likställighetstanken blir då, att den anvisar en lösning som bör väljas, om icke för kyrkan säregna förhållanden gör det troligt att hinder möter med hänsyn till kyrkans bästa.

I 1950 års kommittébetänkande hävdas med utförlig motivering, att kyrkan har ett starkt behov av ökad kvinnlig insats inom sina olika verksamhetsgrenar. Denna synpunkt har icke motsagts från något håll utan har tvärtom kraftigt understrukits i flera remissyttranden — även av motståndare till tanken på kvinnliga präster. Jag finner det icke erforderligt att nu upprepa argumenteringen i denna del utan vill endast sammanfattningsvis uttala som min mening att det för kyrkan måste vara av bety-

dande intresse att väl kvalificerade och utbildade kvinnor, som har håg och fallenhet för arbete inom kyrkan, verkligen får tillfälle därtill. I detta sammanhang anser jag mig vidare böra framhålla, att jag delar den av första lagutskottet vid 1955 års riksdag hävdade uppfattningen att kvinnor, generellt sett, är lika väl skickade som män att utöva de på prästämbetet ankommande funktionerna.

Från flera håll har som nämnts förslag framkommit om att den kvinnliga arbetsinsatsen i kyrkan skall ökas på det sättet, att en ny kyrklig tjänst inrättas avsedd huvudsakligen eller allenast för kvinnor. Enligt vissa förslagsställare skulle med inrättandet av en sådan tjänst frågan om prästämbetets öppnande för kvinnor kunna avföras från dagordningen. Andra — de torde vara färre — anser att en dylik tjänst bör inrättas, oavsett om kvinnor får bli präster eller ej. Det må anmärkas, att biskopsmötet i sitt år 1955 antagna, förut återgivna förslag om ny kyrklig tjänst för medhjälpare i församlingsarbetet icke uttryckligen tagit ställning till denna fråga.

Första lagutskottet har i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 26 år 1955 uttalat att inrättandet av en särskild lekmannatjänst av det slag, biskopsmötet förordad, icke kan minska angelägenheten av att prästämbetet nu öppnas för kvinnor. Endast efter prästvigning kan kvinnan, anför utskottet, bli i stånd att utan begränsning göra sin insats i det kyrkliga arbetet. Jag kan i denna del helt ansluta mig till utskottet.

Härutöver vill jag erinra om att den församlingkommunala självbestämmanderätten redan nu gör det möjligt för församling och kyrklig samfällighet att anställa kvinnor för sådant kyrkligt arbete som icke lagligen måste ombesörjas av präst. Anställningsrättsligt kan sådan kvinna få samma grad av trygghet som annan kommunal tjänsteman. Självfallet är den möjlighet, som här föreligger för åtminstone stora och medelstora församlingar att öka den kvinnliga arbetsinsatsen, av stort värde trots begränsningen av kvinnlig medhjälparens kompetens. Något annorlunda ställer sig saken om man vill under statsmakternas medverkan skapa en ny kyrklig församlingstjänst, som i fråga om kompetenskrav och arbetsuppgifter nära ansluter sig till prästtjänsten och som helt eller delvis finansieras över kyrkofonden — alltså en anordning sådan som den mot vilken biskopsmötet torde sikta. Man synes mig icke kunna avvisa möjligheten att tillkomsten av en dylik tjänstetyp skulle komma att inverka på storleken av den församlingsprästerliga organisationen. Nu har emellertid under det mångåriga arbetet på att få fram riktlinjer för en ny, för vår tids förhållanden avpassad pastorsratsindelning och församlingsprästerlig organisation icke ifrågasatts att man skulle avlasta prästerskapet vissa arbetsuppgifter genom att skapa en ny typ av tjänstemän. En sådan lösning är också främmande för de förslag, som Kungl. Maj:t på min föredragning genom propositionen 1957:153 underställt riksdagen.

Jag anser alltså, att tanken på inrättandet av en ny kyrklig tjänst icke bör få stå hindrande i vägen för en lösning av frågan om kvinnliga präster.

Härefter torde jag få beröra några ytterligare argument, som mera allmänt anförts mot den föreslagna reformen.

Det har gjorts gällande, att det skulle vara oförenligt med kyrkans trohet mot bibeln att låta kvinna bli präst. I min föregående framställning har jag ansett mig kunna avstå från att närmare redogöra för de undersökningar och meningsutbyten som förekommit härom. Jag vill här endast erinra om att denna argumentering — som växlar något mellan olika löreträdare — har bland annat följande utgångspunkter: en evig skapelseordnings betydelse för mannens och kvinnans olika ställning inom kyrkan, prästens uppgift att inför församlingen avbilda eller representera Kristus, utväljandet av allenast män till apostlar, några av aposteln Paulus gjorda uttalanden om den ställning kvinnan borde intaga i församlingslivet. I 1923 och 1950 års betänkanden samt i däröver avgivna yttranden av teologiska fakulteter och domkapitel överväger emellertid den meningen att dylika synpunkter icke kan tillerkännas avgörande betydelse. Detta är också min uppfattning.

Vidare har som skäl mot reformen åberopats hänsyn till den kristna kyrkans tradition. Och ovedersägligen strider det i och för sig mot denna tradition att låta kvinnor bli präster. Det bör dock uppmärksammas att det för svenska kyrkans del ansetts ligga inom traditionens ram att efter hand vidga utrymmet för kvinnliga insatser. Inom kyrkans sociala och själavårdande verksamhet har detta skett genom diakonissinstitutionen. Såsom ledamöter av kyrkoråd och kyrkofullmäktige samt som kyrkvårdar har kvinnor kommit att deltaga i församlingsstyrelsen och i lokalkyrkans förvaltning. Slutligen har kvinnor som studiesekreterare, ungdomssekreterare och dylikt fått inom kyrkan fullgöra uppgifter, vari ingått ett skiftande mått av förkunnelse. I yttrande över 1950 års betänkande har biskopen i Linköpings stift påvisat, att gränsen mellan den av fyra reservanter föreslagna särskilda kvinnliga kyrkotjänsten och kvinnans beklädande med prästämbetet går vid rätten till sakramentsförvaltning. I stort sett torde detsamma gälla om förhållandet mellan biskopsmötets förslag av år 1955 och kvinnas tjänstgöring som präst. Den av mig här antydda utvecklingslinjen inom svenska kyrkan synes mig icke lämna stöd för att tillgodogörandet av kvinnans arbetsinsats inom kyrkan bör varaktigt hejdas inför sakramentsförvaltningen.

Vad jag nu anført motsäger icke, att man vid reformens genomförande bör och kan taga stor hänsyn till det i traditionen grundade känslomotstånd mot kvinnliga präster som otvivelaktigt finns, särskilt på vissa orter. Härtill återkommer jag i det följande. Jag vill dock redan i detta sammanhang peka på att det numera knappast kan spåras något av det motstånd mot kvinnliga tjänstemän som för blott några årtionden sedan otvivelak-

tigt fanns inom den svenska förvaltningen. Detta förhållande synes mig beaktansvärt av bland annat det skälet att — såvitt framgår av remissyttrandena över 1950 års betänkande — tanken på kvinnor som präster möter starkast motstånd hos prästerskapet.

Ett ofta återkommande, starkt understruket argument mot reformen är att den skulle kunna inverka oförmånligt på svenska kyrkans ekumeniska förbindelser med andra trossamfund. Inom en dominerande del av kristenheten kan kvinna nu icke bli präst och kommer måhända ej att kunna bli det inom överskådlig tid. Det är över huvud taget svårt att bedöma, vilka konsekvenser reformen skulle få från ekumenisk synpunkt, men jag kan icke föreställa mig att dessa konsekvenser skulle kunna bli till skada för svenska kyrkan. Jag finner det därför — liksom 1946 års kommitté — icke rimligt att ekumeniska hänsyn skulle få utgöra hinder för reformen.

Övriga argument i diskussionen om kvinnas tillträde till prästämbetet hänför sig på ett eller annat sätt till en avvägning mellan å ena sidan storleken och värdet av de arbetsinsatser i kyrkan, som kan väntas från kvinnor som präster, och å den andra den oro och splittring som kan skapas av en sådan reform. Det synes mig vara på denna punkt som de tyngst vägande skälen är att finna.

Som redan nämnts har omkring två tredjedelar av de 119 församlingar eller kyrkliga samfälligheter som hörts över 1950 års betänkande uttalat sig för att kvinna skall få bli präst. Samma ståndpunkt har de politiska och — med ett undantag — de opolitiska kvinnoföreningar som yttrat sig. Att likväl ifrågasätta att ett avsevärt utrymme finnes för kvinnor i prästtjänst synes mig vara ett svårförståeligt underkännande av allvaret i dessa meningsyttringar. Många remissyttranden innehåller otvetydiga uttryck för förhoppningar att kyrkans verksamhet skall, genom kvinnliga präster, nå vidare och djupare. Även om det för närvarande inom vissa kretsar av kyrkan finns ett bestämt motstånd mot reformen, torde farhågorna för framtida oro och splittring vara starkt överdrivna.

Vad jag här anfört leder mig till den slutsatsen att prästämbetet nu bör öppnas för kvinnor.

Som förut nämnts föreslås i 1950 års kommittébetänkande den begränsningen i kvinnlig prästs behörighet, att kvinna icke skall få förordnas till prästerlig tjänstgöring eller utnämnas till prästerlig tjänst i annan församling än sådan, där det finns minst två prästerliga tjänster och av dessa minst en har manlig innehavare. Kommitténs motiv för denna begränsning är i huvudsak, att man icke bör skapa en sådan situation att församlingsmedlemmar, som av principiella eller känslomässiga skäl ställer sig avvisande till tanken på kvinnliga präster, icke har möjlighet att betjänas inom församlingen av annan än kvinnlig präst. Bestämmelsen har synts

kommittén nödvändig åtminstone under en övergångstid. Det må anmärkas, att en bestämmelse av samma innehåll upptogs redan i 1923 års förslag och att man därvid särskilt underströk vikten av att en församling icke mot sin vilja skulle erhålla kvinnliga präster.

Den föreslagna begränsningsregelns innehåll är oklart. Med »församling» torde i förevarande sammanhang icke — såsom ofta i något äldre lagstiftning — avses pastorat. Detta synes framgå av de sakkunnigas motivering och vidare av uttalandet att regeln innebär, att det skulle finnas omkring 300 församlingar, där kvinnlig präst hade rätt att tjänstgöra. Församlingsbegreppet har också onekligen en central betydelse för det kyrkliga livet. Nu förhåller det sig emellertid så, att församlingsprästtjänst är inrättad i pastorat, ej i församling. Såsom det legalt-administrativa tjänstgöringsområdet för en kyrkoherde och honom eventuellt biträdande präster bildar pastoratet den yttre ramen och den egentliga enheten för den församlingsprästerliga verksamheten i dess helhet — detta även i de fall då pastoratet omfattar flera församlingar och även om Kungl. Maj:t bestämt att del av pastoratet skall utgöra särskilt tjänstgöringsområde för en eller flera biträdande präster. Det bör vidare framhållas, att den omständigheten att två präster har sin stationeringsort i samma församling icke nödvändigtvis betyder att bådas arbetskraft huvudsakligen användes för den församlingens räkning. Församlingsbegreppet som utgångspunkt för en begränsningsregel av föreslagen typ kan därför enligt min mening — av rent tekniska skäl — icke komma i fråga. Däremot skulle det kunna tänkas att bygga en dylik regel på pastoratsbegreppet, alltså på skillnaden mellan enpräst- och flerprästpastorat. Kvinna skulle då icke få bli präst i enprästpastorat men väl i flerprästpastorat, där det finns minst en prästtjänst med manlig innehavare. Det kan anmärkas att antalet flerprästpastorat för närvarande uppgår till omkring 800 och vid genomförande av den i propositionen 1957:153 föreslagna indelningsreformen kan beräknas öka till drygt 900. Även en begränsningsregel efter nyss antydda linjer erbjuder emellertid tekniska problem och skulle i praktiken kunna leda till egendomliga konsekvenser. Det är vidare ofrånkomligt att varje särbestämmelse av ifrågavarande slag måste möta principiella betänkligheter. Härom synes 1946 års kommitté själv ha varit medveten, då den framhåller att en dylik bestämmelse saknar motsvarighet inom svensk lagstiftning i övrigt. Och principiella erinringar mot begränsande särregler för kvinnor har även anförts vid ärendets remissbehandling, särskilt i yttranden från universitetskanslern, flera kvinnoorganisationer och några församlingar. Den frågan inställer sig då, om behovet av en begränsningsregel är så starkt att det kan uppväga de förut berörda invändningarna.

För egen del är jag liksom 1946 års kommitté väl medveten om att det för framgången av det kyrkliga arbetet är ytterst betydelsefullt att prästens

person och gärning mötes med förtroende inom den menighet han har att betjäna. Av ålder har man i menighetens rätt att medverka vid tillsättningen av de ordinarie församlingsprästtjänsterna sett en garanti för att regelmässigt förutsättningar för gott andligt ledarskap och gott samarbete skall finnas. Om en menighet mot sin vilja skulle erhålla kvinnlig präst, kunde häri onekligen ligga en risk för det kyrkliga livet. Förutsättningarna för att en dylik situation skulle uppkomma är emellertid enligt min mening — även utan en begränsningsregel — mycket ringa. Skälen för denna min uppfattning skall jag närmare utveckla i det följande.

Som tidigare berörts anser man, vad det allmänna statliga befordringsväsendet beträffar, att kravet på *skicklighet*, tolkat såsom innefattande krav på lämplighet för den ifrågakommande befattningen, ibland måste innebära att hänsyn tages till könet. Enligt min mening kommer även vid prästtillsättningar att finnas utrymme för sådant hänsynstagande. Jag vill särskilt peka på vissa bestämmelser i prästvalsagstiftningen och utgår därvid från det förslag till lag om prästval, som antagits av innevarande års riksdag och som är avsett att föreläggas årets kyrkomöte. Enligt detta får till prästerlig tjänst ifrågakomma endast den som prövas ha den förmåga och de egenskaper som erfordras för tjänstens nöjaktiga bestridande. Vidare gäller, att behöriga sökande skall uppföras på förslag efter som de, med hänsyn jämväl till tjänstens särskilda behov, finnes äga företräde i förtjänst och skicklighet. Innebörden av hänvisningen till »tjänstens särskilda behov» har under arbetet med den nya prästvalsagstiftningen närmare utvecklats. Vid sin diskussion rörande tänkbara olägenheter av stiftsbandets avskaffande behandlade 1950 års prästvalskommitté även frågan huruvida — genom stiftsbandets upphävande — risken skulle öka för att pastorat skulle få en präst, som är främmande för dess andliga egenart. Kommittén ansåg därvid, att föreskriften om hänsyn till »tjänstens särskilda behov» lämnade utrymme för hänsynstagande till pastoratets andliga struktur. Detta uttalande fann jag för egen del välgrundat och riksdagen lämnade det utan erinran. Uppenbarligen kan ett pastorats »andliga struktur» vara sådan att pastoratsmenigheten ställer sig direkt avvisande till att få en kvinnlig präst. Detta förhållande måste kunna leda till att en kvinna prövas icke böra komma i fråga som präst i pastoratet. Vad nu anförts är av betydelse icke blott vid upprättande av förslag till prästerlig tjänst utan också vid utnämning till prästtjänst, som skall tillsättas utan val, och vid missivering av icke-ordinarie präst. — Jag kan å andra sidan icke underlåta att framhålla, att »den andliga strukturen» även i ett enprästpastorat kan vara sådan att en kvinnlig präst där skulle mottagas med glädje. Det skulle enligt min mening vara betänkligt att i ett sådant fall, genom en formell regel, utesluta pastoratsmenigheten från möjligheten att få den präst man vill ha.

Liksom 1946 års kommitté anser jag det kunna förutsättas, att biskop

och domkapitel äger tillräcklig kännedom om stiftets församlingar för att kunna pröva, hur arbetsmöjligheterna för kvinnliga präster ställer sig inom olika delar av stiftet. Vid tillsättning av ordinarie församlingsprästtjänster kommer därtill, att det genom prästvalslagstiftningens bestämmelser är sørjt för att en meningsyttring angående de sökande alltid inhämtas från pastoratet. Därvid kan inställningen till tanken att få en kvinnlig präst komma till uttryck. Mest påfallande är detta vid tillsättning av kyrkoherde- eller komministertjänst efter val — enligt förslaget till ny prästvals lag vid två tredjedelar av tillsättningsfallen. Pastoratsmenigheten har då att välja mellan dem som uppförts på förslag till tjänsten och valutfallet blir regelmässigt avgörande för tillsättningen. Den situationen att ett förslag endast omfattar kvinnor är visserligen tänkbar men torde åtminstone för lång tid framåt få betraktas som ett rent teoretiskt fall. Vid tillsättningar utan val, s. k. tredjegångstillsättningar, skall församlingskyrkoråden i pastoratet få tillfälle att yttra sig om de sökande och kan därvid ange sin inställning till frågan om kvinnliga präster.

En viktig omständighet är enligt min mening vidare, att det finns all anledning antaga att de kvinnor som blir präster inom svenska kyrkan själva kommer att söka sig till sådana arbetsområden där deras insatser blir särskilt fruktbara. Såsom anföres i 1950 års betänkande torde de komma att dra sig för att söka tjänst där det finns en stark opinion mot kvinnliga präster. Erfarenheterna av 1945 års reform på den allmänna behörighetslagstiftningens område visar också att frånvaron av särskilda undantagsföreskrifter där icke lett till att kvinnor eftersträvat tjänster, som ansetts regelmässigt böra besättas med män.

Sammanfattningsvis vill jag göra gällande, att det med hänsyn till de förhållanden jag här sökt klarlägga icke finns något verkligt behov av en särskild begränsningsregel. Över huvud taget framstår det för mig som mycket osannolikt att under en avsevärd övergångstid efter reformens genomförande — annat än rent undantagsvis — den situationen skall inträffa att man i ett pastorat endast har kvinnlig präst att tillgå. Jag förordar alltså att i lagen icke inskrives något undantag från kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

I fråga om lagstiftningens omfattning och utformning är ytterligare ett par spörsmål av mera principiell räckvidd att beakta.

Det första gäller kvinnas rätt till prästvigning. I båda de föreliggande kommittéförslagen har det ansetts erforderligt att uttryckligen fastslå, att kvinna skall vara likställd med man såväl i fråga om behörighet att prästvigas som i fråga om behörighet att inneha prästerlig tjänst. Regeringsformen § 28 säger däremot icke något om kvinnas prästvigning; och över huvud taget finns det varken i kyrkolagen eller annorstädes i lag något uttryckligt förbud mot att viga kvinna till präst.

Prästvigning är en oeftergivlig förutsättning för innehav — även tillfälligt — av prästtjänst i svenska kyrkan. Frågan huruvida en person som så önskar skall få bli vigd till präst avgöres av vederbörande biskop. Denne har därvid som tjänsteplikt att pröva, om gällande villkor för prästvigning är uppfyllda. Prövningen omfattar bland annat en allmän lämplighetsprövning. Även om prästkandidaten fullgjort stadgade kunskapsprov och uppfyller övriga formella krav, ger detta honom icke någon rätt att bli prästvigd. Biskopen kan icke tvingas att viga den han finner otjänlig.

Å andra sidan bör framhållas, att prästvigningen icke medför någon obetingad rätt till anställning i kyrkan. I samband med tillkomsten av 1951 års lönereform för prästerna klarlades, att förbudet i 19 kap. 6 § kyrkolagen för biskop att »viga flera präster än som nödortfelig behövas och med lägenheter kunna förses» icke innebär, att kyrkan genom prästvigningen påtar sig ansvar för prästens skäliga försörjning. Det torde också förekomma att en man prästvigdes, oaktat han åtminstone tills vidare icke avser att tjänstgöra regelbundet i prästerlig befattning eller som lärare.

Med hänsyn till förut angivna omständigheter — prästvigningens betydelse som nödvändig förutsättning för innehav av prästerlig tjänst samt frånvaron av lagstadgat förbud mot prästvigning av kvinna — finner jag det för egen del icke erforderligt att i lagen intaga särskild föreskrift om att kvinna skall äga lika behörighet som man att prästvigas. Även utan en dylik föreskrift måste det enligt min mening stå klart, att kvinnligt kön icke i och för sig skall kunna utesluta en prästkandidat från möjligheten att bli prästvigd och att kvinna lika väl som man skall kunna få sin lämplighet för prästkallet prövad efter objektiva grunder.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att, därest prästerliga tjänster öppnas för kvinnor, vissa ritual i kyrkohandboken måste ändras och att även därigenom kvinnas behörighet till prästvigning kommer till uttryck.

På ytterligare en punkt finner jag skäl till avvikelse från kommittéföreläggelsen, nämligen i den del de innehåller att kvinna skall vara likställd med man i fråga om behörighet att inneha kyrklig tjänst som icke är att hänföra till prästerlig tjänst. Behov av en dylik bestämmelse torde numera icke föreligga. Några i lag stadgade inskränkningar i kvinnas behörighet till annan kyrklig tjänst än prästtjänst kvarstår icke. Tidigare fanns i detta hänseende vissa bestämmelser om organister och klockare i 24 kap. 30—33 §§ kyrkolagen och därtill anknytande administrativa författningar, men nämnda paragrafer i kyrkolagen har upphävts genom lagen den 27 juni 1947 om kyrkomusiker.

I enlighet med de riktlinjer som här angivits har inom ecklesiastikdepartementet upprättats förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst.

Lagförslaget torde i vissa delar böra något närmare motiveras.

Med prästerlig tjänst avses — liksom uppenbarligen är fallet i § 28 regeringsformen — varje slag av prästerlig tjänst inom svenska kyrkan.

Lagförslagets formulering har nära anslutits till 1945 års allmänna behörighetslag. Liksom i denna har orden »efter förtjänst och skicklighet» skrivits in för att utmärka att hänsyn skall kunna tagas till sökandes kön, i den mån detta erfordras för bedömande av sökandes »skicklighet». Jag hänvisar härutinnan till vad jag tidigare anfört.

Slutligen vill jag framhålla, att om en lagstiftning av förut angivet innehåll kommer till stånd, blir därmed särbestämmelsen om prästerlig tjänst i regeringsformen § 28 tredje stycket obehövlig. Lagtekniskt föreligger då i viss mån en parallell till den situation som var för handen vid 1945 års reform av den allmänna behörighetslagstiftningen. I detta läge tvekar jag för egen del icke att uttala, att grundlagsbestämmelsen bör upphävas. Frågan om åtgärder i detta syfte torde emellertid få anmälas vid ett senare tillfälle.

Den föreslagna lagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1958, samtidigt med den nya lagstiftningen om prästval.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över det föreliggande förslaget till *lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst*¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna hemställan bifaller tillförordnade regeringen.

Ur protokollet:
Göran Göransson

¹ Detta förslag, som är likalydande med det vid skrivelsen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

**Av 1946 års kommitté framlagt förslag till ändringar i
kyrkohandboken**

Som en allmän princip kan nämnas att de i anvisningar och kungörelser förekommande orden »han», »hans» och »honom» icke böra föranleda någon ändring i kyrkohandboken lika litet som t. ex. i lagtext någon ändring företagits i motsvarande fall.

I kyrkohandboken¹ äro följande ändringar behövliga:

Sid. 175. I bönen före biskopsvigning står: »Förläna honom — — — på det att genom hans tjänst.» Orden ändras så att efter »honom» inom parentes insättes ordet »henne». I stället för »på det att genom hans tjänst» införes orden »på det att därigenom».

Sid. 176. I bönen före prästvigning står: »Se i nåd till de män, som nu». Detta ändras till »Se i nåd till dem som nu».

Sid. 335. I biskopsvigningsritualet står: »Men på det att du, käre broder, med oss» vilket ändras till »Men på det att du med oss».

Sid. 340. I samma ritual förekommer en bön, som börjar med orden: »Vi bedja Dig: Förläna denne din tjänare, som nu är satt till». I denna bön förekommer ett flertal gånger orden »honom» och dessutom ordet »han». Inom parentes sättes på ifrågavarande ställen orden »henne» och »hon».

Sid. 349. I kapitlet om prästvigning står: »De män som nu skola vigas till det heliga prästämbetet äro följande». Detta ändras till: »De som nu skola vigas till det heliga prästämbetet äro följande».

Sid. 351. I samma ritual förekommer bönen: »Vi bedja Dig för dessa våra bröder som nu äro vigda». Detta ändras till: »Vi bedja Dig för dem som nu äro vigda».

Sid. 362. I kapitlet om kyrkoherdeinstallation stå orden: »Du, käre broder». Detta ändras till endast »Du».

Sid. 366. I samma ritual står en bön, börjande med orden »Barmhärtige Gud», i vilken ett flertal gånger ordet »honom» förekommer. Inom parentes sättes på ifrågavarande ställen ordet »henne».

¹ Hänvisningarna avser Den svenska kyrkohandboken. Svenska kyrkans diakonistyrelsens bokförlag 1952.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 8 augusti 1957.

L e d a m ö t e r :

justitieråden WALIN,
SJÖWALL,
HAGBERGH,
regeringsrådet KLACKENBERG.

Enligt lagrådet den 5 augusti 1957 tillhandakommet utdrag av protokoll över ecklesiastikärenden, hållet inför den under Hans Maj:t Konungens frånvaro i nåder tillförordnade regering den 12 juli 1957, hade tillförordnade regeringen förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst*.

Lagrådet lämnade vid sin granskning förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Torsten Johansson

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 augusti 1957.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden ANDERSSON, PERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, KLING, HANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, lagrådets utlåtande över det till lagrådet den 12 juli 1957 remitterade förslaget till *lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst*.

Med förmälan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran hemställer föredraganden, att från kyrkomötet måtte inhämtas *dels* yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner lagförslaget, *dels* yttrande över det förslag till ändringar i kyrkohandboken, vilket som bilaga fogats till statsrådsprotokollet i detta ärende den 12 juli 1957.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till kyrkomötet skall avlätas skrivelse av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

M. Ribbing

Nr 32

Kyrkomötets underdåniga skrivelse angående förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, m. m.
(Särskilda utskottets betänkande nr 1 och beredningsutskottets betänkande nr 4.)

Till Konungen

I skrivelse till kyrkomötet den 16 augusti 1957, nr 6, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, *dels* begärt kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände ett vid skrivelsen fogat förslag till lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst, *dels* begärt kyrkomötets yttrande över ett vid statsrådsprotokollet i ärendet den 12 juli 1957 fogat förslag till ändringar i kyrkohandboken.

I ärendet hava mötets särskilda utskott och dess beredningsutskott avgivit särskilda betänkanden, nr 1 respektive nr 4.

Till svar å Eders Kungl. Maj:ts skrivelse får kyrkomötet i underdånighet anföra följande:

Den nu aktuella frågan om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst kan enligt kyrkomötets mening icke besvaras annat än med utgångspunkt från nya testamentet. Nya testamentet ger i frälsningsfrågor och trons övriga huvudfrågor giltiga besked för alla tider. Av annan art är frågan huruvida och i vilken omfattning nya testamentets förordningar för de första kristna församlingarna kan anses ha en för all framtid förpliktande innebörd. Till denna grupp av frågor hör den om prästämbetets utgestaltning. Det synes därför kyrkomötet vara angeläget att beslut som binder den kommande utvecklingen icke fattas, förrän man inom kyrkan vunnit större enighet och klarhet beträffande utformningen av prästämbetet. Värdefullt synes i detta sammanhang vara att hela frågekomplexet blir belyst, helst i allmänkyrkligt sammanhang. Ett organ härför finnes i kyrkornas världsråd.

Kyrkomötet kan därför icke anse det rådligt att genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag taga avgörande ställning till frågan.

På grund av vad sålunda anförts får kyrkomötet förklara sig icke kunna godkänna det vid Eders Kungl. Maj:ts skrivelse fogade lagförslaget.

Vid sådant förhållande finner kyrkomötet det vid statsrådsprotokollet i ärendet den 12 juli 1957 fogade förslaget till ändringar i kyrkohandboken icke påkalla något kyrkomötets yttrande.

Stockholm den 4 oktober 1957.

Underdånigst
TORSTEN YSANDER

/ G. H. Berggren

INNEHALLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
Lagförslaget	1
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 6 december 1957</i>	2
<i>Utdrag av lagrådets protokoll den 18 december 1957</i>	4
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 10 januari 1958</i>	5
—————	
<i>Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet (bilaga 1)</i>	7
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 12 juli 1957</i>	8
I. Gällande bestämmelser	9
II. Förhållandena i andra länder och trossamfund	10
III. Behörighetsfrågans behandling före tillsättandet av 1946 års kommitté	14
IV. 1946 års kommitté	18
V. Remissyttranden	29
VI. Behörighetsfrågans senare behandling	42
VII. Departementschefen	45
Av 1946 års kommitté framlagt förslag till ändringar i kyrkohandboken ..	56
<i>Utdrag av lagrådets protokoll den 8 augusti 1957</i>	57
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 16 augusti 1957</i>	58
<i>Kyrkomötets skrivelse den 4 oktober 1957, nr 32, (bilaga 2)</i>	59